

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1885. Första Kammaren. N:o 23.

Lördagen den 4 April.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Juiterades protokollet för den 28 sistlidne Mars.

Anmäldes och bordlades Konstitutions-Utskottets utlåtanden:

N:o 6, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till förändrad lydelse af 6 och 7 §§ Regeringsformen;

N:o 7, i anledning af väckt motion om ändring af 6 § Regeringsformen;

N:o 8, i anledning af väckt motion angående förändring af åtskilliga §§ i Riksdagsordningen, beträffande valrätt och valbarhet vid riksdagsmannaval;

N:o 9, i anledning af väckt motion om ändring i 17 § Riksdagsordningen; samt

N:o 10, i anledning af väckt motion om förändrad lydelse af § 72 Regeringsformen och § 71 Riksdagsordningen; äfvensom

Lag-Utskottets utlåtanden:

N:o 24, i anledning af väckt motion med förslag till lag angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;

N:o 25, i anledning af väckta motioner om lagstiftning rörande byggande och underhåll af utfarts- och byvägar;

N:o 26, i anledning af väckt motion om ändring i 6 § af Kongl. Legostadgan den 23 November 1833;

N:o 27, i anledning af väckt motion om ändring i 4 § af förordningen angående fattigvården den 9 Juni 1871;

N:o 28, i anledning af väckt motion om ändring i 25 § af förordningen angående fattigvården den 9 Juni 1871;

N:o 29, i anledning af väckt motion om befrielse för medlemmar af lagligen erkända församlingar af främmande kristna eller mosaiske trosbekännare i städerna från erläggande af de på prestlöneregleringskonventioner eller kyrkostämmas beslut grundade personella eller efter

bevillning för inkomst af kapital eller arbete utgående bidrag till statskyrkan;

N:o 30, i anledning af väckt motion om ändrade bestämmelser angående sättet för kommunalutskylders erläggande vid uppkommen tvist om beskattningsorten;

N:o 31, i anledning af väckt motion om ändring i 19 § af förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 Mars 1862, äfvensom derom, att ordförande i kommunalstämma, i likhet med förvaltare af kommunalmedel, må erhålla tjänstemannaansvar;

N:o 32, i anledning af väckt motion om ändring i § 44 af förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 Mars 1862; och

N:o 33, i anledning af väckt motion om ändringar i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 Maj 1862,

hvarefter beslöts, att dessa utlåtanden skulle uppföras främst å föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2,5 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.

Onsdagen den 8 April.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Justerades protokollet för den 31 nästlidne Mars.

Anmälades och bordlades Lag-Utskottets nedannämnda utlåtanden:

N:o 34, i anledning af väckt motion om författning i syfte att prest inom svenska kyrkan fritages från skyldighet att med vigsel stadfästa äktenskap, som ingås af fränskild make;

N:o 35, i anledning af väckt motion om ändring af kap. 3 § 4 Kyrkolagen rörande sättet för barns dop;

N:o 36, i anledning af väckt motion om ändring i kap. 11 § 12 Kyrkolagen;

N:o 37, i anledning af väckt motion i fråga om kyrkotukten;

N:o 38, i anledning af väckt motion angående ändrade bestämmelser i fråga om rätt att utträda ur svenska kyrkan m. m.; samt

N:o 39, i anledning af väckt motion om ändring i förordningen angående särskilda sammankomster för andaktsöfning den 11 December 1868.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran Konstitutions-Utskottets den 4 innevarande April bordlagda utlåtanden N:is 6—10, äfvensom Lag-Utskottets samma dag bordlagda utlåtanden N:is 24—33;

hwarefter beslöts, att dessa utlåtanden skulle sättas sist och de vid detta sammanträde första gången bordlagda ärendena främst å föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2,38 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.

Lördagen den 11 April, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 4 i denna månad.

Anmälades och bordlades Stats-Utskottets memorial och utlåtanden:

N:o 26, om anvisande af de i Regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor; och

N:o 29, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af mark m. m. till Örebro stad för möjliggörande af reglering och kanalisering af Svartån; äfvensom

Lag-Utskottets utlåtande N:o 40, i anledning af väckt motion om upphörande af den vissa slags hemman medgifna frihet från inqvarteringsskyldighet under fredstid.

Föredrogos och biföllos Lag-Utskottets nedannämnda, den 8 innevarande April bordlagda utlåtanden:

N:o 34, i anledning af väckt motion om författning i syfte att prest inom svenska kyrkan fritages från skyldighet att med vigsel stadfästa äktenskap, som ingås af fränskild make.

N:o 35, i anledning af väckt motion om ändring af kap. 3 § 4 Kyrkolagen rörande sättet för barns dop;

N:o 36, i anledning af väckt motion om ändring i kap. 11 § 12 Kyrkolagen; och

N:o 37, i anledning af väckt motion i fråga om kyrkotukten.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran Lag-Utskottets den 8 i denna månad bordlagda utlåtanden N:is 38 och 39.

*Höjande af
Riksbankens
grundfond.*

Föredrogs å nyo Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets den 23 och 31 nästlidne Mars bordlagda utlåtande N:o 1, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 4 i lagen för Rikets Ständers bank den 1 Mars 1830.

Herr Wallenberg: Jag har endast begärt ordet för att betyga det Sammansatta Banko- och Lag-Utskottet min tacksamhet för det slut, hvartill det kommit uti förevarande fråga; men jag tillåter mig derjemte att uti protokollet få antecknad min öfvertygelse, att Riksbankens grundfond nu bör förblifva vid dessa fyratio millioner kronor, såsom varande fullt tillräckliga för dess ändamål, och att hädanefter inkomsten af Riksbankens verksamhet måtte komma att användas *antingen* till afbetalning å statsskulden *eller*, om jernvägsbyggande för statens räkning skall fortsättas, detta må begränsas till den tillgång bankovinsten lemnar och således *icke* statskulden ytterligare förökas. Jag anhåller om bifall till Utskottets hemställan.

Öfverläggningen angående förevarande utlåtande ansågs härmed slutad, och Utskottets deri gjorda hemställan bifölls.

*Fråga huru-
vida oktroj hä-
danefter må
lemnas enskilda
sedelutgifvan-
de banker.*

Föredrogs å nyo Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets den 23 och 31 i nästlidne månad bordlagda utlåtande N:o 2, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan att oktroj hädanefter icke må lemnas enskilda sedelutgifvande banker.

Herr Wallenberg: Denna motion har varit väckt vid en föregående riksdag och blef då af det Sammansatta Banko- och Lag-Utskottet afstyrkt med precis samma uttryck, som nu användts, nemligen »att hvad motionären föreslagit för det dåvarande ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda». Nu har i Utskottets afstyrkande

hemställen begagnats dessa ord, »att hvad motionären ifrågasatt *för närvarande* ej må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.» Då denna motion innefattar en begäran om, att Kongl. Maj:t icke skall begagna den rätt, som Riksdagen lagt i Kongl. Maj:ts händer, att åt enskilda banker bevilja ny eller förlängd oktroj, anser jag för min del, det icke vara tänkbart, att Riksdagen eller åtminstone icke att Första Kammaren någonsin skall på enskild motionärs framställning ingripa i denna Kongl. Maj:ts rätt, utan må den afgöras huru som helst, när den en gång kommer från Kongl. Maj:t, eller när Kongl. Maj:t finner för godt att begagna sig af *sin* rätt att icke vidare bevilja förlängd bankoktroj.

Fråga huruvida oktroj hädanefter må lemnas enskilda sedelutgifvande banker.
(Forts.)

För att hädanefter förebygga sådana motioner som denna, anhåller jag om bifall till det slut, hvartill Utskottet kommit, men med utslutande af orden »för närvarande», och att således Första Kammaren för sin del måtte besluta, att hvad motionären ifrågasatt icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Widmark, Henrik: Jag skall inskränka mig till att här blott yrka bifall till Utskottets betänkande, sådant det är formuleradt. Jag tror icke, att det kan vara skäl att vidtaga den ändring deri, som nyss blifvit föreslagen.

Herr Wallenberg: Det var verkligen en mycket tarflig motivering för en uppmaning till motionären att icke återkomma till följande riksdagar med samma motion. Det torde då icke vara mera ohöviskt att säga, att denna motion icke bör till någon Riksdagens åtgärd föranleda; men när man i denna fråga säger »för det närvarande», är det precis detsamma, som om man ville gifva på hand, att det kommer en dag, då vi komma att tillstyrka bifall till en sådan hemställan på enskild motionärs framställning.

Jag anhåller om bifall till mitt redan framställda förslag, då orden »för närvarande» enligt min åsigt äro lika obehöfliga som olämpliga.

Herr Peyron: Den af Herr Wallenberg yrkade förändringen, att orden »för närvarande» skulle ur Riksdagens beslut i denna fråga utgå, är visserligen ganska obetydlig, och i det hela kunde man väl gå in på densamma; men då det ju icke är fråga om att afstyra motionen annat än för det närvarande, och då Herr Wallenberg motiverat sin begäran att få dessa ord utslutna med att vi derigenom skulle få slut på motioner i denna riktning, tror jag att han deri misstagit sig, och att dessa ord därför gerna kunna stå kvar. Känner jag motionärerna rätt, lär det icke bekomma dem någonting, om en motion afstyrkes blott för det närvarande, eller om den helt enkelt och utan vidare afstyrkes. De komma nog tillbaka med sina motioner i alla fall, om de så anse lämpligt.

För min del yrkar jag bifall till Utskottets betänkande.

Herr Wallenberg: Det torde ligga en uppenbar skilnad emellan, att en motionär förnyar sin framställning, äfven om Riksdagen sagt nej till densamma, eller att han gör det, om Riksdagen gifvit på hand,

Fråga huruvida oktroj hädanefter må lemnas enskilda sedelutgifvande banker.
(Forts.)

att framställningen möjligen en annan gång skulle kunna bifallas. Detta senare är liksom ett »välkommen igen»; och det är denna skillnad som gör, att jag velat hafva dessa ord utplånade ur Första Kammarens beslut, hvarföre jag vidhåller min åsigt.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade Herr Grefven och Talmannen, att i afseende på förevarande utlåtande yrkats dels bifall till Utskottets hemställan, dels ock, af Herr *Wallenberg*, att Utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att orden: »för närvarande» uteslötes.

Sedermera gjorde Herr Grefven och Talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till Utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Wallenberg* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets utlåtande N:o 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles Utskottets hemställan med uteslutande af orden »för närvarande».

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 50;

Nej — 24.

Föredrogs å nyo och bifölls Lag-Utskottets den 28 och 31 sistlidne Mars bordlagda utlåtande N:o 18, i anledning af väckt motion om tillägg till 59 § Konkurslagen.

Förslag till lag angående bankaktiebolag och kreditaktiebolag.

Föredrogs å nyo Lag-Utskottets den 28 och 31 i nästlidna månad bordlagda utlåtande N:o 19, i anledning af väckt motion med förslag till lag angående bankaktiebolag och kreditaktiebolag.

Herr *Wallenberg*: Såsom man torde finna, har Lag-Utskottet icke insatt något »för det närvarande» i sitt afstyrkande af denna min motion; men jag ber att få fästa Herr Talmannens uppmärksamhet på, att i anledning af den underdåniga skrifvelse, som 1881 års Riks-

dag aflät till Kongl. Maj:t, tillsattes en komité »för att afgifva yttranden och förslag dels i fråga om ny lag för enskilda banker med rätt att utgifva egna sedlar, dels rörande erforderlig lagstiftning för aktiebolag, som bedrifva bankrörelse men ej ega sedelutgifningsrätt, dels ock angående de förändringar, hvilka med afseende å Riksbanken böra ifrågakomma, i händelse en större eller mindre inskränkning skulle komma att ske i den sedelutgifningsrätt, som för närvarande tillkommer enskild bank.» Deraf behagade en hvar finna, att, då detta jemväl förekom i Riksdagens skrifvelse, Riksdagen sagt rent ut, att det är *tre* olika moment i banklagstiftningen, som böra komma under regeringens och Riksdagens ompröfning, och deraf *dels* en lag för de enskilda bankerna, *dels* en lag för bankaktiebolag och kreditaktiebolag och *dels* förändrad lagstiftning för Riksbanken. Med anledning häraf hade jag nu väckt en motion om »lag angående bankaktiebolag och kreditaktiebolag», och denna motion anser Lag-Utskottet icke vara förtjent af någon uppmärksamhet. Jag tror dock, att det icke hade varit att gå Kongl. Maj:ts beslutanderätt i detta afseende i förväg, om Riksdagen tagit denna motion under allvarlig ompröfning och för sin del beslutat i ämnet, ty det lärer väl icke vara många, som hafva lust till att fortfarande under all framtid lemna till ministerielt godtycke att upprätta den ena aktiebanken efter den andra med olika innehåll i viktiga delar af deras bolagsordningar. Den variation, som i detta afseende finnes, är så stor, att man deraf tydligen kan se, att icke någon skymt till system har blifvit följd. Jag ber Herr Talmannen om ursäkt om jag yttrar mig något högljudt, men jag måste göra det, för att pressens representanter på läktaren skola kunna uppfatta mitt yttrande, ty att Kammarrens ledamöter icke ha något intresse för denna fråga, finner jag tydligt. Utskottet säger, att det icke kan förstå, att Riksdagens ingripande i denna angelägenhet skulle i någon mån kunna bidraga »till en skyndsammare eller lyckligare lösning af frågan». Jag kan icke förstå, hvad Utskottet menar dermed; ty det är väl icke för mycket begärdt att, i händelse de enskilda bankerna skola slopas, först få veta, hvad som skall komma i stället, och att det då finnes en lag efter hvilken de kunna rätta sig och i enlighet med hvilken de möjligen kunna öfvergå till bankaktiebolag. Det är denna omständighet, som gör att Utskottet har fullkomligen orätt i att säga, att det nu icke skulle tjena till något att behandla frågan om stiftandet af en lag angående bankaktiebolag. Jag för min del har deremot ansett, att det skulle vara lämpligt att utarbete ett sådant förslag, äfven om Kongl. Maj:t sedermera icke ansåge sig kunna till alla delar gilla det. Man har också många gånger gått till väga på det sättet, att Riksdagen framlagt ett lagförslag, hvarigenom Kongl. Maj:t fått se, hvad Riksdagens tanke i saken varit; och derefter har Kongl. Maj:t företagit sin pröfning och derur upptagit hvad Kongl. Maj:t funnit lämpligt. Jag anser också, att det skulle hafva varit ett nyttigt och lämpligt förarbete, om Riksdagen uttalat sin åsigt i ämnet, i stället för att den ena riksdagen efter den andra undanskjuta frågan. När nu bankoktrojerna tilländalöpa, bryr jag mig visserligen icke derom, hvad sjelfva bankerna beträffar, ty de komma nog på ett eller annat sätt att reda sig ur sin synpunkt äfven under sämre förhållanden; men det

Förslag till lag angående bankaktiebolag och kreditaktiebolag.
(Forts.)

Förslag till lag angående bankaktiebolag och kreditaktiebolag.
(Forts.)

hade bort vara Riksdagen angeläget, att icke hela vårt näringslif på detta sätt äfventyras. Ställningen i landet är icke så tillfredsställande att man bör öka svårigheterna.

Jag anhåller följaktligen om proposition på återremiss, icke därför att jag tror, att Lag-Utskottet kommer att vidare behandla frågan med något allvar, utan helt enkelt därför, att Första Kammaren på detta sätt kunde uttrycka en önskan, att det måtte åstadkommas en lag i landet angående bankväsendets ordnande, så att icke de vilkorliga bestämmelser längre måtte vara gällande, hvilka äro ytterst farliga och, i brist af lag, ställa bankväsendet i beroende af hvem som i dag eller i morgon är Konungens finansminister.

Herr Forssell, Otto: Då jag vid föregående riksdag varit ledamot af Utskottet, när en fråga, liknande denna, behandlades af Lag-Utskottet, och jag då hade Utskottets uppdrag att besvara de anmärkningar emot Utskottets betänkande, hvilka kunde förekomma uti Kammaren, något som jag också gjorde, efter hvad herrarne torde minnas, lärer det vara min pligt att äfven nu i ett likartadt fall tala å Utskottets vägnar, ehuru jag numera icke är ledamot af detsamma. Jag behöfver utan tvifvel icke vara vidlyftig, ty motionärens hela yrkande går ju uteslutande ut på en återremiss. Denna skulle då ske i det syfte, att Riksdagen eller Första Kammaren skulle genom en slags återremiss godkänna de idéer och det system i afseende å banklagstiftningen, som finnas uttalade af motionären såväl nu som vid föregående riksdagar. Något annat ändamål med återremissen kan jag icke fatta, då man vet, att Lag-Utskottets utlåtande i enahanda syfte vid föregående riksdag godkänts i båda Kamrarna, och en återremiss sålunda icke kunde föranleda annat än, att Lag-Utskottet komme och begärde, att denna Kammar måtte fatta beslut i saken.

Åsyftar motionären, att Kammaren skall uttala sitt gillande af de grunder, som finnas omförmälda i hans motion, hemställer jag, huruvida icke något sådant må anses för Kammaren vara betänkligt. Vi hafva här i Sverige haft två olika grunder för banklagstiftningen: den ena grunden är den solidariska ansvarigheten, representerad af våra privatbanker, och den andra är frånvaron af all ansvarighet, representerad af våra aktiebanker. Privatbankerna äro de till antalet största, till åren äldsta och till gagnet och nyttan så öfvervägande i jämförelse med de andra, att jag icke kan förstå, att Första Kammaren skulle vilja under nuvarande förhållanden tillstyrka att bankrörelsen, kapitalhandeln bedrefves företrädesvis af bankaktiebolag. Är detta motionärens syfte kan jag icke annat än på det högsta bestrida och beklaga, att en sådan åsigt blefve uttalad.

Enligt min öfvertygelse är de enskilda bankernas solidaritet alldeles nödvändig för vårt land. Erfarenheten har ock visat att dessa banker varit till en utomordentlig nytta för landet under de femtio år de opererat.

Det är på dessa grunder som jag yrkar bifall till Utskottets förslag och afslag på yrkandet om återremiss.

Friherre Leijonhufvud: Det är tydligt att Kammaren ej är benägen att med anledning af nu föreliggande motion ingå uti någon mera

djupgående diskussion om bankfrågorna. Då nu emellertid en sådan fråga för första gången förekommer sedan jag inträdt i Kammaren, vill jag begagna tillfället för att med ett par ord angifva min ställning till ämnet. Jag delar den föregående talarens åsigt att de enskilda sedelutgifvande bankerna gjort mycket godt för landets utveckling, och jag är ej öfvertygad att de olägenheter, man nu tillräknar dem, äro så väsentliga att de öfverväga deras förtjenster. Emellertid är det lätt att se att strömmen vändt sig emot de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt, och att de måste vara beredde att snart se denna rätt indragen. För min del beklagar jag att så skulle ske innan riksbanken erhållit en, efter min uppfattning högst önskelig förändring i sin organisation, ty af alla bankfrågor, som stå på vår dagordning, synes mig denna vara den ojemförligt viktigaste. Emellertid äro de enskilda bankernas oktrojer slut med 1888, och de måste göra sig beredda på att vid den tiden, om ej kanske redan dess förinnan, se sin sedelutgifningsrätt inskränkt eller helt och hållet indragen. Den för dem viktiga frågan är då hvad de skola taga sig till. Redan indragning af tiorna skall tvifvelsutän för många bland dem vara afgörande, ej ensamt med anledning af den direkta förlust de deraf lida, utan ock därför att säkerligen många aktieegare ej skola anse den ringa behållning banken kan vinna på de större sedlarnes fortsatta utgifning vara stor nog för att uppväga det ökade ansvar som solidariteten medför. Sannolikt skola därför många af de nuvarande enskilda bankerna önska öfvergå till aktiebanker, för att sasom sådana fortsätta sin affärsverksamhet. Men något beslut derom läser näppeligen kunna af dem fattas utan att de veta hvad lagstiftning kommer att blifva gällande för sådana bolag. Kunna de påräkna att liksom de redan nu befintliga aktiebankerna få sjelfva skrifva sina bolagsordningar, sådana som de sjelfva önska dem? Det läser väl numera ej medgifvas, och vore säkerligen ej heller till landets fromma. Vi ha redan allt för stora variationer på det området, och det synes mera skäl vara att se till, det litet mera enhet blir rådande i den arten af bolagsregler, än att än mer öka omväxlingen. Bankkomitén har väl uppgjort ett förslag till lag för bankbolag, men det är ej pröfvadt och mig synes ej antagligt att detta förslag kan oförändradt blifva godkändt. Allt nog, de nuvarande privatbankerna äro försatta i ovisshet om hvad de inom kort tid kunna blifva ålagde och kunna ej besluta de åtgärder och förändringar som för dem och deras vidsträckta klientel blifva nödvändiga. Detta är ett ledsamt förhållande, ty en så stor och vidt omfattande affär som en bankrörelse kan ej indragas eller transformeras på kort tid. Ett halft år, som kan komma att bestå dem, om den nya lagen blir antagen vid 1888 års riksdag, är tydligen allt för litet. Ett och ett halft, som komme dem till del om lagen blir antagen 1887, är ej heller nog. Jag anser därför att stor vigt att lagstiftningen för aktiebanker ej uppskjutes, utan redan nästa riksdag kommer till afgörande.

Vid en jämförelse emellan bankkomiténs förslag till banklag och det af motionären framlagda, har jag funnit det senare ega företräde i flera viktiga punkter. Särskildt må jag framhålla den skilnad han gör emellan banker, som ega att handla ensamt med penningar och obligationer och banker som derjemte få befatta sig med aktier och indu-

Förslag till lag angående bankaktiebolag och kreditaktiebolag.
(Forts.)

Förslag till
lag angående
bankaktiebolag
och kredit-
aktiebolag.
(Forts.)

striella företag. Allmänheten i vårt land har ej ännu uppfattat skillnaden deremellan, ehuru den är ganska reel. Något yrkande har jag ej att framställa.

Herr Wallenberg: Herr O. Forssell har behagat yttra, att om Kamraren bifölle mitt yrkande om återremiss af detta betänkande, skulle det vara ett godkännande af min motion i alla dess delar. Så är icke förhållandet, Herr Talman; ty detta steg innebure icke något godkännande af mitt lagförslag. En återremiss innefattar intet annat än att Kamraren önskar att få en lag i ämnet. Hvad denna lag kommer att innehålla, beror sedan på behandlingen inom Lag-Utskottet. Det är väl icke för mycket begärdt att bankväsendet någon gång kommer ur det provisoriska läge, hvori det nu under *elfva* år befunnit sig. Hvad den ärade talaren själf angår, känner jag mycket väl, att han icke tillhör dem, som önska att vi skola få ett lösligt bankväsende öfver hela landet, och hans välvilliga uttalanden om de enskilda bankerna vittna ytterligare derom. Då han har denna åsigt, vet jag icke hvarför han skall sätta sig emot införandet af en så beskaffad lag som denna. Vårt bankväsende delas i tre grenar: riksbanken, enskilda bankerna och aktiebankerna. Det är säkert, att den allmänna rörelsen blifvit väl betjenad genom denna täflan mellan de olika bankerna. Men hvarför då icke tillerkänna aktiebankerna rätten att få en lag? Hvarför icke göra det möjligt för de enskilda banker, som vilja öfvergå från att vara solidariska banker till att blifva aktiebanker? Bankkomiténs lagförslag angående banker innebär ju att nedmylla de enskilda bankerna, såsom en upprigtig ledamot af komitén sagt, och huru kan man då tänka sig möjligheten af att antaga ett *sådant* lagförslag. Jag tror att man icke skall finna någon justitieminister eller finansminister, huru besynnerliga sådana än kunna uppstå, som kunna vilja kontrasignera ett sådant lagförslag, som det bankkomitén afgifvit. Huru kan man tänka sig, att allt skall kunna lemnas provisoriskt till 1898, då den nya riksbanken »vuxit in i sina förhållanden»? Skall man icke någonsin göra början med att ordna *dessa* frågor. Jag kan icke finna, att om man återremitterar detta betänkande, man har godkänt allt hvad som förekommer i min motion. Man begär endast hvad man har rätt att begära, att Lag-Utskottet ville upptaga till pröfning, om det är skäl att få en lag om aktiebanker eller icke. Ur denna synpunkt yrkar jag fortfarande återremiss. Jag vet väl att Lag-Utskottet icke torde komma att villfara min önskan, men Kamraren har genom den af mig föreslagna återremissen uttalat såsom sin mening, att en särskild lag för bankaktiebolag och kreditaktiebolag bör finnas, hvilket jag vet är flertalets åsigt inom denna Kamraren, när den är fulltalig.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 e. m.

Herr Forssell, Otto: Det är utan tvifvel sant, att jag är en varm och ifrig vän till de privata bankerna för så vidt nemligen de äro grundade på solidarisk ansvarighet, men *icke* så vidt de äro sedel-

utgifvande. Jemte detta anser jag, att det var en stor olycka, då den första aktiebanken enligt 1848 års förordning här i Sverige grundades. Händelsen fogade, att jag då var expeditionschef i finansdepartementet, och jag arbetade så mycket jag kunde för att hindra denna oktroj. Olyckan ville dock att det då begärdes oktroj för en aktiebank — det var Skandinaviska Kreditaktiebolaget — med ett kapital af 7,000,000 kronor. Det var svårt att hos regeringen förhindra oktrojerandet, då det erbjöds så stor säkerhet. Systemet, en gång infördt, kunde icke öfvergifvas, och sedan hafva aktiebanker uppkommit, som haft grundfonder på 1,000,000 kronor, på 500,000 kronor, ja, ända ned till 50,000 kronor. Jag skulle helsa med glädje den dag, då regeringen och Riksdagen gjorde slut på detta elände med aktiebanker, ty förr eller senare komma de att draga skada och förlust öfver nationen, samt måhända bidraga till att äfven de solidariska bankerna komma på obestånd. Nu föreslås här en lag, hvarigenom de skulle läsas fast och regleras för alltid, och därför tror jag att motionen är förfelad.

Förslag till lag angående bankaktiebolag och kreditaktiebolag.
(Forts.)

Sedan öfverläggningen angående förevarande utlåtande härmed slutats, gjorde Herr Grefven och Talmannen enligt de derunder framställda yrkandena, propositioner först på bifall till Utskottets hemställan och vidare derpå, att Utlåtandet skulle till Utskottet återförvisas, samt förklarade, efter att hafva upprepat propositionen på bifall till Utskottets hemställan, sig anse denna proposition besvarad med öfvervägande ja.

Då Herr *Wallenberg* emellertid begärde votering, uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som bifaller Lag-Utskottets Utlåtande N:o 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, visas Utlåtandet åter till Utskottet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 64;

Nej — 23.

Föredrogs å nyo Lag-Utskottets den 28 och 31 nästlidne Mars bordlagda Utlåtande N:o 20, i anledning af väckt motion om ändrade grunder för den kommunala rösträtten på landet.

Om ändrade grunder för den kommunala rösträtten på landet.

Herr *Bergström*: I öfverensstämmelse med den åsigt, jag vid ärendets behandling i Lag-Utskottet uttalat, får jag yrka afslag så väl å motionen som å Lag-Utskottets Betänkande. Till stöd för detta

Om ändrade
grunder för
den kommunala
rösträtten på
landet.
(Forts.)

yrkande åberopar och hänför jag mig till allt hvad som vid föregående tillfällen, då frågan om ändring i den kommunala rösträtten å landet till behandling i denna Kammare förevarit, blifvit emot väckta ändringsförslag andraget.

Friherre Klinckowström: I olikhet med den siste ärade talaren får jag, till försvar för det slut hvartill Utskottets majoritet kommit, hänföra mig till och åberopa mig på allt hvad som till förmån för den ifrågasatta förändringen vid flera föregående riksdagar blifvit både taladt och motionerad. Jag är för min del öfvertygad att detta är en fråga, som icke kan falla, utan som måste på ett eller annat sätt lösas. Och jag tror, att det är bättre att lösa den på det sätt, som här är föreslaget, än att möjligen i framtiden nödgas göra ännu större medgifvanden. Jag borde måhända icke förorda den ifrågasatta förändringen, emedan jag, i den socken jag tillhör, kommer att förlora ungefär hälften af mina nu egande röster; men jag gör vid detta tillfälle så som jag varit van att göra vid många andra, jag sätter icke mitt eget intresse framför det allmänna, utan tvärt om. När den föregående talaren, som tillhör minoriteten inom Utskottet, har kunnat fatta sig så kort, må icke Kammaren förtycka, om jag efter dessa få ord inskränker mig till att helt enkelt yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Lindahl: Detta är en af dessa frågor, som oupphörligen återkomma, till dess de på ett tillfredsställande sätt lösas. Den lösning, som Lag-Utskottet nu föreslagit, går ut på detsamma, som föregående riksdags Lag-Utskott i sitt då afgifna utlåtande hemställt och som jag då biträdde. Den mest betydande invändning, som kan göras emot den föreslagna inskränkningen i kommunala rösträtten på landet, är af politisk art, eller att man befarar att Första Kammarens sammansättning skulle kunna derigenom väsentligen förändras. Jag för min del tror icke, att så skulle blifva förhållandet, och i allt fall då det icke kan bestridas, att nu gällande bestämmelser inom ett ganska stort antal kommuner kännas som orättvisa och obilliga, kan jag icke finna annat än att bibehållandet i oförändradt skick af en lag, som vill stödja Första Kammaren på sådana förhållanden, snarare skall i längden bidra till att försvaga än att stärka denna Kammare.

Frågan är då nu, huru vida den gräns, till hvilken Lag-Utskottet föreslagit att rösträtten måtte inskränkas är den lämpligaste. Då förslag om sådan inskränkning första gången gjordes, afsåg man att inskränka röstmaximum till *en femtedel* af kommunens hela röstetal. Under de strider, som härom förts, har så småningom framkommit förslaget om att bestämma detta maximum till *en tiondedel*. Yrkanden hafva dock äfven framställts om att inskränka rösträtten ännu mera. Ju längre Kammaren gör motstånd mot hvarje förslag i sådan riktning, desto mera synas anspråken vexa i afseende å graden af den inskränkning som skall göras. — I städerna skedde genom 1869 års författning en sund och lämplig inskränkning af röstmaximum, och sedan den tiden har man också funnit, att i städerna icke några strider derom förevarit. Jag tror därför, att om Kammaren nu vill bi-

falla hvad som är föreslaget, kunna striderna om denna punkt upphöra, och då man vet, att Andra Kammaren är mycket intresserad i denna fråga, hemställer jag till Kammaren, om icke Kammaren må finna tiden vara inne att biträda Lag-Utskottets förslag, hvartill jag yrkar bifall.

Om ändrade grunder för den kommunala rösträtten på landet.
(Forts.)

Herr vice Talmannen: I likhet med hvad jag yrkat vid de föregående tillfällen, då denna fråga förevarit, anhåller jag äfven nu om afslag å den föreslagna förändringen. Jag skall icke heller fatta mig långt, då Kammaren med allt skäl önskar, att den diskussion, som så ofta förefallit, nu icke må upptaga för mycken tid. Enligt min åsigt sammanhänger den nuvarande kommunala rösträtten på landet så nära med vårt nuvarande representationssätt, att jag derföre icke kan tillstyrka någon förändring i densamma.

Herr Cederberg: För min del hyser jag samma åsigt som Lag-Utskottets pluralitet, nemligen att den kommunala rösträtten på landet kan tåla vid en inskränkning ungefär så stor, som Lag-Utskottet ämnat förorda. Jag begagnar med flit uttrycket »ämnat», emedan, så vidt jag kan se, den af Lag-Utskottet föreslagna formuleringen alldeles icke innehåller hvad Lag-Utskottet ämnat förorda. Om herrarne se på det föreslagna tillägget till 11 §, står der i början, att en person icke får utöfva rösträtt för större antal röster, än som motsvarar en *tiondedel* af hela röstetalet, men den senare delen förutsätter det oaktadt, att en person skulle kunna hafva högre röstetal än de öfriga tillsammans, d. v. s. mer än *hälften* af kommunens hela röstetal. Huru en tiondedel kan vara mer än hälften, lärer väl ingen kunna förstå. Orsaken till detta egna förhållande tror jag mig veta bestå deri, att Lag-Utskottet på första stället med ordet *röstetal* icke menar detta, utan i stället *fyrktal*. Som herrarne väl veta, uttryckas i närvarande stund röstetal och fyrktal med samma siffra. Skall nu föreslagna begränsning införas, blifva deremot röstetalet och fyrktalet alldeles olika siffror. Frågan är nu: är det så att säga inskränkta fyrktalet röstetal eller icke? — För att tydliggöra detta ber jag att få hänvisa herrarne till det på sidan 7 förekommande formuläret till fyrktalslängd. Om vi antaga, att just det formuläret vore hela fyrktalslängden för en kommun, skulle slutsumman af påfördt fyrktal uppgå till 13,056. Jag föreställer mig då, att Lag-Utskottets mening är den, att ingen person inom denna kommun finge rösta för mer än 1,305 röster. Nu förekommer dock i denna längd en person, som är påförd 10,650 fyrkar. Efter införandet af begränsadt röstmaximum skulle hans röstetal blifva 1,305, men i och med detsamma skulle också hela kommunens röstetal sjunka till 3,711. Då nu ingen skulle ega rösta för mer än en tiondedel af kommunens röstetal, blefve här ett nytt röstmaximum, nemligen 371. Men om detta blefve röstmaximum, skulle de flesta i denna fyrktalslängd uppförde få nedsatt röstetal, och slutet skulle blifva, om man sökte genomföra den föreslagna förändringen på denna fyrktalslängd, att *ingen* skulle få någon röst. Röstning blefve faktisk omöjlig i en kommun, som hade en sådan längd. Skälet är, att, ehuru här finnas 11 personer upptagna, dock 2

*Om ändrade
grunder för
den kommunala
röstretten på
landet.
(Forts.)*

af tillfällig anledning sakna rösträtt, hvadan endast 9 röstberättigade personer återstå. Om man också gifver hvarje röstande endast en röst, skulle han rösta för $\frac{1}{9}$ af hela röstetalet, hvilket i detta fall vore 9. Men som, enligt Lag-Utskottets förslag, man ej skulle få rösta för mer än $\frac{1}{10}$ af hela röstetalet, måste det på hvarje röstande i denna kommun belöpande röstetal blifva ett bråk; — och som detta, enligt Utskottets förslag, bortfaller, så återstår som röstvärde för hvar och en inom denna kommun 0, d. v. s. att ingen får rösträtt. Man skall invända, att det finnes ingen kommun med så få röstande. Jo, jag tror mig veta, att det finnes fyra eller fem kommuner i landet, der de röstberättigades antal understiger tio, och der således röstning blefve faktiskt omöjlig.

Granskas fyrktalslängden närmare, förekommer ytterligare en egendomlighet. § 17 i Riksdagsordningen föreskrifver, att i fyrktalslängden skall finnas anteckning om dem, som äro röstberättigade vid riksdagsmannaval. I detta formulär finnes härom intet. Jag anser nödigt att sådant intages, om man framlägger ett förslag till fyrktalslängd, som skall hafva utsigt att blifva antaget.

Vidare saknas i Lag-Utskottets formulering föreskrift derom, huruvida röstmaximum skall vara absolut gällande för hela året, eller om det skall ökas eller minskas, derest någon medlem af kommunen försattes i konkurs eller eljest är för sig eller sin egendom för tillfället satt ur rättighet att rösta. Föreskrift härom saknas också, men bör införas, om reda i detta afseende skall astadkommas.

En annan sak, hvori Lag-Utskottets förslag är mindre tillfredsställande, består deri, att i afgörandet af vissa frågor deltaga endast de, som hafva i mantal satt jord, men i andra frågor äfven personer, som äro beskattade för andra beskattningsföremål. Skall nu i frågor af förra slaget röstmaximum beräknas efter fyrktalet för i mantal satt jord eller efter fyrktalet för alla beskattningsföremål? Det kanske kan anses vara öfverflödigt att göra denna anmärkning, därför att det förefaller naturligt, att, då vid sådana frågor behandling endast egare af i mantal satt jord få vid kommunalstämman utöfva rösträtt, så skall också endast deras för den i mantal satta jorden påförda fyrktal (röstetal) tagas i beräkning. Men jag har mig bekant ett Kongl. prejudikat, der en annan tolkning gjort sig gällande, i det en person, som icke egde dylik jord, fick på grund af fullmakt rösta i frågor, som endast angingo i mantal satt jord, oaktadt de klagande framhöllo, att han lagligen icke bort vara berättigad att mottaga fullmakten och på grund deraf utöfva rösträtt.

Om jag hade någon anledning att tro, att dessa anmärkningar kunde föranleda ett nytt förslag från Utskottet, skulle jag för min del vilja yrka återremiss, men då jag förutser, att jag skulle blifva allenastående i detta yrkande och icke har samma mod som en talare här gent emot, då han stundom yrkar votering, kommer jag att förena mig med dem, som rösta för afslag å Utskottets betänkande.

Herr Wallenberg: Jag tror att hvar och en i Kammaren har rätt att begära votering, så att i det afseendet åtnjuter ingen företrädesrätt.

Hvad sjelfva saken beträffar, ber jag att få fästa Herr Talmannens uppmärksamhet derpå, att i Lag-Utskottets betänkande förekommer följande uttryck: att en enda person, som i en kommun har större beslutanderätt, kan »efter behag, blott laga former iaktoges, beskatta öfrige kommunalmedlemmar och utse desse att såsom kommunala förtroendemän vårda angelägenheter, som hufvudsakligen vore hans egna, under det han sjelf kunde undandraga sig hvarje personligt kommunalt uppdrag». Men häremot vill jag erinra, att *en* person icke kan beskatta de öfrige kommunalmedlemmarne utan att på samma gång beskatta sig sjelf, och den beskattningen måste för honom blifva desto tyngre, ju större andel af jordegendom inom kommunen han besitter; hvaremot, om ett fåtal mindre hemmansegare får beslutanderätt i kommunens angelägenheter, de kunna fatta beslut om beskattning, som, för en liten bräddel af ett hemman, icke har någon betydelse, men deremot kan blifva särdeles betungande för den större egendomscomplexen inom kommunen. Denna Lag-Utskottets argumentation duger således till rakt ingenting.

För öfrigt skulle jag hafva lust att, i likhet med en föregående talare, hänvisa till den förda diskussionen, men Friherre Klinckowström fälde nyss ett yttrande, som vållade, att jag begärde ordet, och som jag vill i korthet bemöta. Han yttrade, att, om vi icke ingå på detta förslag, »vi måste framdeles göra ännu större medgifvanden». Den hotelsen är jag icke rädd för alls. Det kan möjligen hända, att vi, som åsett en representationsförändring från fyra stånd till *ett*, komma i den belägenhet, att vi i stället nödgas antaga *personlighetsprincipen* i riksdagsmannaval, och det kan hända, att det icke kommer att blifva så svårt, som man nu föreställer sig, i fall detta besynnerliga *enståndsvälde*, som nu bryter fram öfver allt, blifver outhärdligt. Skall man göra förändringar i grundlagen, må man göra det radikalt, det är det enda möjliga; i motsatt fall måste man söka värna de författningar, som ligga till grund för det nuvarande statsskicket.

Jag anhåller om proposition på afslag å Utskottets förslag.

Herr Pettersson: I den princip, som för närvarande ligger till grund för den kommunala rösträtten på landet, är system. Här föreslår man en förändring, som skulle föra rösträttens bestämmande in på godtyckets gebit.

Vid Utskottets motivering tillåter jag mig några anmärkningar.

Det säges, att rösträtten för närvarande icke vore nöjaktig. Jag undrar just, hurudan den rösträtt skulle vara beskaffad, hvilken blefve alla till nöjes. — Efter min erfarenhet har jag funnit, att de större röstegarne gifvit utslaget i frågor, som ländt till allmänt bästa, såsom i frågor rörande skolväsendets utveckling, anbringande af värmeapparat i kyrkan o. s. v. Att de större röstegarne gifvit utslaget i dessa frågor på ett sätt, som varit till gagn icke mindre för mindre än för större röstegare, har dock misshagat åtskilliga. Derföre kan jag icke finna något skäl, som talar för en förändring i detta afseende.

Vidare vill jag göra en anmärkning rörande den fara, som förmenas ligga deri, att *en* person kan »efter behag» besluta så och så i en kommun. Då en enda person är bestämmande, tror jag, att han måste

Om ändrade grunder för den kommunala rösträtten på landet.
(Forts.)

Om ändrade
grunder för
den kommunala
rösträtten på
landet.
(Forts.)

tänka sig väl för, innan han bestämmer sig. Hvad han kan bestämma sig för, torde i allmänhet blifva mindre farligt, än om en agitator förmar mängden att rösta efter sina syften. Om man förändrar rösträtten till personlig, blifver det dock i verkligheten i flera fall icke mängden, som beslutar, utan de agitatorer, som taga mängden om hand. Det är visserligen sant, att bland den stora mängden kunna finnas klarsynta personer; men dessa äro oftast mest hänsynsfulla, så att det kan vara en glädje för dem, att det finnes större röstegare i en kommun, som kunna genomdrifva det rätta och rigtiga i kommunens angelägenheter gentemot upphetsningen.

Man talar vidare här om den kommunala »sjelfstyrelsen». Hvad menas med *sjelfstyrelse*? Jag undrar om det icke är ett af dessa slagord, som stundom sätta sinnena i rörelse, utan att man vet, hvad deri egentligen ligger. Vi hafva åtskilliga sådana slagord, såsom »jemlikhet». När skall jemlikhet i full mening införas? Aldrig; aldrig i tiden blifva människorna lika i ålder, krafter, begåfning, arbete, längd o. s. v. Emellertid hör man oupphörligt talas om, att människorna skola vara jemlika. — Sjelfstyrelse, ja; den slutar med mängstyrelse eller ingen styrelse, eller med ett sådant tillstånd, som skildras i Domareboken i Bibeln: »På den tiden var ingen konung i Israel, hvar och en gjorde, hvad honom tycktes rätt vara». Men den sjelfstyrelsen ledde slutligen derhän, att folket ropade: »Gif oss en konung!»

Vidare yttras i motiveringen, att den större rösträtten skulle utöfva ett obehörigt inflytande på beskattningen. Men i en taxeringskomité kan icke endast en ensam person sitta, ty den skall bestå af nio personer. Der kan således icke en enda vara allena bestämmande. Om också mängden skulle få rätt att uteslutande efter behag tillsätta beskattningskommittéerna, är det säkert att någon större rättvisa derigenom skulle vinnas? Just den i motiveringen uttalade misstanken, att de större röstegarne skulle vara personer, som icke vilja göra rätt, tyckes förutsätta, att, om andra hade makten, de icke skulle vara så nogräknade.

Nu veta vi, att taxeringen lägges till grund för den ena utskylden efter den andra. Man har sagt, att ju mer så sker till lättnad för jordinnehafvaren, till desto högre värde skulle jordbruksfastigheten blifva uppskattad? Är detta så säkert? Måne icke å andra sidan kan tänkas, att ju flera afgifter komma att utgå efter taxeringen, desto angelägnare blir det att sätta jordtaxeringen lågt, så att, då åtminstone kommunens utskylder utgå efter denna taxering, det kan blifva en minoritet af kanske en eller två, som, helst då andra grunder enligt Bevillningsstadgan följas för dess taxering, blifva oskäligt beskattade.

Den föreslagna rösträttsändringen skulle vid tillämpning ej det minsta nedsätta *min* rösträtt inom min kommun, men har jag velat fästa uppmärksamheten vid dessa delar af Utskottets motivering, i synnerhet som den måtte hafva ansetts synnerligen förträfflig, eftersom den är ordagrant likalydande med fjorårets. Skulle frågan ännu en gång återkomma, vore det kärt, om åtminstone bättre motiv, än de som nu äro andragna, kunde framläggas.

Annå ett par ord skulle jag vilja tillägga, och det är att, såsom också redan här blifvit påpekadt, kommunalstämman röstträtt ligger till grund för utseende af landstingsmän eller valmän för utseende af sådana, och att denna fråga äfven derfor bör behandlas med ytterlig varsamhet. Ja, jag skulle vilja påstå, att denna röstträtt borde vara omgärdad med grundlags helgd, ty genom en förändring i denna fråga ändras äfven grundlagen i dess tillämpning.

Jag yrkar afslag å Utskottets hemställan.

Herr Claëson: I en fråga, som i främsta rummet rör landsbygden, torde det vara lämpligt att en och annan af representanterna från landsbygden ock yttrar sig, och jag gör detta desto hellre, som jag under det sista decenniet varit i tillfälle att sätta mig väl in i det kommunalpolitiska lifvet på landet. För min del instämmer jag i allo med Herr vice Talmannen deruti, att det är af vigt för Första Kammararen och följaktligen för hela landet, att den kommunala röstträtten icke rubbas, men jag skulle icke ensamt på denna grund fasthålla vid den nu gällande röstträtten på landet, om det vore sant, såsom en föregående talare yttrade, att den vore byggd på obillighet och orättvisa. Jag anser att detta alldeles icke är händelsen, utan att billighet och rättvisa tvärt om fordra, att rättigheter och skyldigheter motsvara hvarandra och att, om en eller några få betala största delen af utskylderna i en kommun, de ock skola ega rätt att bestämma dessa utskylder. Vore det regel eller åtminstone förekom temligen allmänt, att ett fatal har röstöfvervigt i kommunerna, kunde jag möjligen vara med om den föreslagna ändringen, men detta är ingalunda förhållandet.

Dessutom tror jag, att de befarade olägenheterna äro mera teoretiska än bestyrkta af det verkliga lifvet. Jag har varit i tillfälle att se in i begge slagen af kommuner. Der en person i en kommun haft högst betydande röstetal, har han vanligen, så vidt jag erfarit, med synnerlig grannlagenhet undvikit att framkalla sådana beslut, som kunde kränka mindretalets rätt eller väcka förargelse. Så sker deremot ej alltid i den mängd kommuner, der den bildade och politiskt mera mogna och sjelfständiga befolkningen är underlägsen den stora hopen af mindre bildade, af hvilka hundratals låta sig ledas af en eller annan, som vill begagna dessa för sina syften. Det är mera att beklaga, att den bildade befolkningen i en dylik kommun ständigt skall se sig i minoriteten, än att åtskilliga underlydande till någon större godsegare kunna öfverröstas af denne.

På dessa skäl instämmer jag med dem, som yrkat afslag å motionen och Utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Det är gifvet att i denna år efter år återkommande fråga hvar och en på förhand fattat sitt beslut, så att det tjenar till bra litet att utveckla några skäl, vare sig på den ena eller den andra sidan. Deruti instämmer jag således med den förste talareren. Men det kan ju ändå vara skäl att, då från ena sidan ett och annat blifvit uttaladt, i största korthet bemöta något af detta.

Vore jag af enahanda åsigt som många i denna Kammarare, nemli-

*Om ändrade
grunder för
den kommunala
rösträtten på
landet.
(Forts.)*

gen att det nuvarande statsskickets bestånd hängde på den nu ifrågasatta förändringen, skulle jag vara den förste att motsätta mig en sådan förändring; men då det är mig absolut omöjligt att se ett sådant samband mellan dessa frågor, eller fatta att denna Kammares sammansättning eller tillvaro kan vara i minsta mån beroende på förslagens antagande, kan jag icke finna de i detta afseende uttalade betänkligheter befogade; och dessa betänkligheter skulle ju ändock vara sjelfva qvintessensen i motståndet mot förslaget.

Det glädde mig till en början, då jag hörde en talare göra de mest minutiösa detaljanmärkningar mot förslaget; ty jag tänkte då, att man nu vore så långt på reträtt, att man nödgades tillgripa äfven sådana argument för att hindra den föreslagna reformen; men då der- efter andra talare yttrade sig, fann jag att motståndet i denna fråga befinner sig på samma ståndpunkt, som det alltid hittills varit.

En talare yttrade, att den nu föreslagna rösträtten vore lika med en rösträtt efter hufvudtalet. Detta är en öfverdrift af yttersta slag. Då en person kan få rösta för en tiondedel af samtliga rösterna i kommunen, kan väl ett sådant röstsätt icke anses jemförligt med röstning per capita. Det är ju bekant att en liknande bestämmelse, som den, hvarom här är fråga, för längesedan blifvit gällande för städerna. Förslaget derom mötte äfven motstånd, men gick dock igenom; och man fann mycket snart att den inskränkning, som då gjordes, icke innebar någon fara. Några olägenheter deraf hafva aldrig försports. Tvärt om tror jag att de äro få, som skulle vilja hafva tillbaka en sådan orättfärdighet som det förut varande stadgandet i afseende å städerna, att man skulle rösta precis efter hvad man skattade. Man må säga hvad som helst om att rättigheter och skyldigheter skola motsvara hvarandra, så är det dock icke rätt eller billigt, att penningen absolut skall vara mätningsskalan för dessa rättigheter och skyldigheter; utan man måste söka att moderera så godt man kan för att komma till ett någorlunda drägligt resultat. Det synes emellertid klart, att motståndet inom denna Kammare mot den föreslagna förändringen ej kommer att vika för något annat än röster.

Jag vill icke nu uppehålla Kammarrn med vidare ordande i saken; men jag uppmanar hvar och en af de herrar i Kammaren, som verkligen hysa den öfvertygelse, att en förändring i förevarande afseende icke blott är oskadlig utan kan i sin mån verka till försoning mellan de olika partierna inom landet, att hålla fast vid sin åsigt och bestämt rösta för bifall till förslaget, på det vi må kunna riksdag efter riksdag mäta våra krafter och se, om icke till slut motståndet mot denna reform måste vika.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Friherre Barnekow: Som jag vid de föregående riksdagarna har yttrat mig i denna fråga, ber jag att äfven i år, då frågan åter kommit före, få säga några ord. Det har blifvit sagdt, att rättvisan består deri, att man får rösta efter som man betalar. Det är visserligen sant, att det ligger en viss rättvisa deri, men denna rättvisa är, om jag så får säga, redan rubbad genom den modifikation, som redan blifvit vidtagen i afseende på städerna; likaså veta vi, att en dylik

inskränkning eger rum i sättet för fattande af beslut på bolagsstämmor i en mängd bolag. Derigenom har man ju erkänt obilligheten af att lägga allt för stor makt i en persons hand. Om detta bör gälla för bolag och kommunalstyrelsen i städerna, så undrar jag, hvarför det icke äfven skulle gälla för kommunalstyrelsen på landsbygden. Skulle man icke kunna tänka sig, att det äfven på landet finnes personer, som icke äro passande att ensamme bestämma öfver en hel kommuns öde? Här är dessutom icke endast fråga om en rätt att vid beskattningen få rösta i den mån, man skall betala, utan här är äfven fråga om val och kommunala uppdrag i allmänhet, der det gäller icke att beskatta utan att utse lämpliga personer till vissa förtroendeuppdrag. Här är det möjligt för en person, som ensam har flera röster än öfriga inom kommunen röstberättigade, att undandraga sig val till befattningar, hvar till han annars kunde vara lämplig.

Här har af en talare blifvit sagdt, att han icke visste, hvad som egentligen menas med sjelfstyrelse. Han tycktes vilja tolka det derhän, att jag skulle hafva rätt att använda denna benämning, när jag styr sjelf och fullkomligt ensam utöfvar denna makt. Så skulle icke jag vilja tolka detta uttryck, utan i stället så, att en person icke ensam bör styra, utan att flere tillsammans böra utöfva makten. Jag tror äfven, att en sådan tolkning är öfverensstämmande med tidens uppfattning af att man ej bör lägga allt för mycket i en persons hand. För att visa att samme talare gått för långt i sina påståenden, ber jag att få säga, att då han talade om jemlikheten samt påstod att människorna här icke kunna i alla delar blifva jemlika, gick han så långt i tillämpningen af detta påstående, att han erinrade om att icke ens i afseende på längden alla människor äro lika, och han anförde till stöd härför ett bibelspråk. Jag skall bedja att äfven få anföras ett bibelspråk till stöd för min åsigt, nemligen »att människan icke kan sätta en aln till sin längd». Derigenom torde vara visadt, att han drifvit sin sats allt för långt.

Jag vill icke längre upptaga Kammarens tid, utan ber att få sluta med samma ord, som den förste ärade talaren slutade, nemligen att i en fråga, som blifvit så mycket omordad vid många föregående riksdagar, anhåller jag att få stödja mig vid hvad förut i frågan blifvit sagdt, och på denna grund anhåller jag hos Herr Grefven och Talmanen om proposition på bifall till Utskottets förslag.

Herr Nyström: Jag ber att i denna fråga få säga några ord, eftersom jag vid innevarande riksdag väckt en motion, som äfven berör kommunala förhållanden.

I öfverensstämmelse med hvad Herr Lindhagen yttrade, skulle jag icke genom att rösta för detta förslag vilja bidra dertill, att makten i riksförsamlingen lades i händerna på ett parti; men då jag tror att vi i denna fråga icke skulle genom ett bifall till förslaget något särdeles inverka på landstingsmännens väljande och följaktligen icke heller på riksdagsmannavalen till Första Kammarerna, vågar jag yttra några ord hufvudsakligen till förmån för Lag-Utskottets förslag, och det i synnerhet af praktiska skäl. Jag kan nemligen icke finna att det i längden går an att stå emot en så rättvis och billig begäran, som den före-

Om ändrade grunder för den kommunala rösträtten på landet.
(Forts.)

*Om ändrade
grunder för
den kommunala
rösträtten på
landet.*
(Forts.)

slagna reformen. Jag kan ej heller finna, att detta motstånd är tillräckligt grundadt på giltiga skäl, och jag måste tillstyrka att den förändring vidtages, hvilken Lag-Utskottet nu föreslagit, dock med utslutande af alternativet: »eller i något fall för högre röstetal än det, som enligt röstlängden sammanräknadt tillkommer öfrige röstegande.» Jag anser detta vara nödvändigt i kommunala saker liksom vid skötandet af ett bolags affärer, nemligen att de, som erlägga kanske största delen af utgifterna, icke genom en öfverrumpling kunna blifva ålagda att utgöra allt för stora bördor, hvilket skulle kunna inträffa, om kommunens hela röstetal innehades till större delen af en enda person och till en ringa del af de öfriga. Orsakerna, hvarför jag yrkar att Utskottets förslag i den mån jag antydt måtte bifallas, äro bland annat, att jag helt nyligen erfarit, huru olämpligt det är att bereda tillfälle åt bolag och personer, som hafva mycket stor kommunal rösträtt, att på kommunalstämma bestämma beslut, som äro högst menliga för hela den öfriga befolkningen i församlingen. Det hände helt nyligen i en socken med 10,000 invånare, att på kommunalstämma afslogs ett framställt förslag att lemna 25,000 kronor till ett tilltänt utländskt bolag, ett bolag som icke ingifvit något allmänt förtroende och som hade för afsigt att anlägga en större jernväg, hvarom fråga en och annan gång förut förevarit, hvilket herrarne nog erinra sig, nemligen Luleå—Ofoten-banan. Ett annat nyligen till svenskt aktiebolag förvandladt stort utländskt bolag, vägrades dervid att rösta. Detta öfverklagades af ett par personer; länsstyrelsen upphäfde beslutet, och Kongl. Maj:t fastställde länsstyrelsens utslag. Under innevarande år, när åter frågan om anslag af dessa 25,000 kronor förnyades, yrkade bolaget tillika med några standspersoner, att denna summa skulle ansås såsom understöd åt bolaget. Derpå ville ej menigheten gå in utan fann sig föranlåten, för att motstå denna framställning, att mangrant begifva sig hemifrån och förse sig med fullmakter, så att jag tror att omkring tre hundra röstegande voro tillstädes med lika många fullmakter, och efter tio timmars öfverläggning var det med knapp nöd och endast med tre hundra fyrkars öfvervigt som denna menighet kunde segra.

Jag undrar om det är rätt och billigt att låta denna sakernas ställning fortfarande bestå bland folket i landet. Man må säga hvad som helst om inverkan på riksdagsmannaval till Första Kammaren och dylikt, så bör man dock icke gå för långt. »Måtta i allt», det är mitt valspråk, och måttlighetssträfvandet har jag funnit vara det, som i alla förhållanden är det nödvändigaste att iakttaga.

Jag anhåller att få yrka bifall till Lag-Utskottets förslag med den ändring, att 11:e paragrafen komme att lyda: »Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal; dock må ej någon utöfva rösträtt för större antal röster än som svarar mot en tiondedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden. Uppkommer vid sådan beräkning af rösträtt bråktal, skall det bortfalla.»

Herr Wallenberg: Jag begärde ordet egentligen för att vederlägga en talare, som påstod att jag skulle hafva yttrat, att den föreslagna förändringen afsåge detsamma »som en omröstning per capita».

Det har jag aldrig sagt och jag har ej heller hört någon annan uttrycka sig så. Hvad jag sagt är, att inrymmandet af de smärre hemmansegarnes öfvervalde inom kommunerna just torde framkalla nödvändigheten att öfvergå till personlighetsprincipens antagande; det är dessa öfvergångsformationer, som jag mycket mer hyser missstroende till.

Jag kan icke annat än tillåta mig säga, att jag fullkomligt förstått Herr Pettersson från Dalarne, och jag beklagar att Friherre Barnekow icke varit lika lycklig. Jag ber att ur verkligheten få framlägga några siffror, som belysa dessa förhållanden. Ett aktiebolag, bestående af 65 aktieegare, eger inom en kommun mer än tre fjerdedelar af derinom befintlig fast egendom. Detta aktiebolag är en *persona moralis* och får icke representeras af flere personer; dess 65 delägare få icke uppträda hvar för sig på kommunalstämma för sina aktier utan måste rösta genom en befullmäktigad. Finnas i samma kommun några små hemmansegare, nio till antalet, skulle de kunna rösta i kull hela detta bolags intressen, hvars röstetal skulle efter Lag-Utskottets förslag inskränkas till en tiondedel af kommunens hela röstetal. Jag har förut väckt en motion om, att aktiebolags inkomst skulle beskattas, der aktieegarne bo, och fördelning ske af inkomstskatten per aktie; men så länge denna ändring icke är vidtagen, skulle det blifva en orättvisa att aktieegarne i ett bolag, som kan ega större delen af en kommun, underkastades besluten af ett fåtal smärre hemmansegare.

Det finnes inga skäl anförda till förmån för förslaget annat än yrkandet på bifall, ett yrkande, som göres i syfte att vidga makten så väl inom kommunen som inom staten för de små hemmansegarne. Såsom sådant måste det betraktas och såsom sådant är man skyldig att behandla frågan, åtminstone i denna Kammare.

Jag vidhåller min anhållan om afslag på Lag-Utskottets hemställan.

Herr Lindahl: Ehuru jag icke deltagit i Lag-Utskottets behandling af denna fråga, anser jag mig dock böra med några ord bemöta de anmärkningar, som blifvit framställda mot ordalydelsen i förslaget. Dessa anmärkningar afse, så vidt jag kan erinra mig, först att vid tillämpningen af lagen åtskilliga svårigheter skulle uppstå, beroende deraf, att föreskrift saknades, huru röstmaximum skulle beräknas, i händelse under årets lopp någon af de i röstlängden uppförda skulle blifva försatt i konkurs eller eljest förlora sin rösträtt. Detta är en sak, som icke bör på något sätt hindra lagens antagande, emedan röstlängden ju ändras hvarje gång, som anledning dertill förefinnes, och det är först efter justeringen, som den antages till grund för kommunalstämmans förhandlingar.

Vidare gjordes den anmärkningen, att förslaget skulle sakna bestämmelser huru röstmaximum skulle beräknas i de olika fall, då en fråga ensamt rörde i mantal satt jord eller då den angick kommunen i sin helhet. Men det är ju tydligt och klart, att olika röstlängder upprättas för ena och andra fallet, och i båda är det en tiondedel af de i längden upptagna rösterna, som skulle utgöra röstmaximum.

En annan anmärkning gälde slutet på 11 §: »uppkommer vid så-

Om ändrade grunder för den kommunala rösträtten på landet.
(Forts.)

*Om ändrade
grunder för
den kommunala
rösträtten på
landet.
(Forts.)*

dan beräkning af rösträtt bråktal, skall det bortfalla», att detta skulle vara tydligt att tillämpa; men saken synes mig ganska klar och enkel. Om till exempel i en kommun finnas 5,984 röster, så utgör $\frac{1}{10}$ deraf 598 och ett bråk. Det är detta bråktal, som skall bortfalla.

Jag hemställer till de ärade talare, som gjorde dessa anmärkningar men för öfrigt uttryckt sina sympatier för förslaget, att de vid den votering, som kommer att ske, icke låta dessa betänkligheter inverka på sitt beslut. Ju enklare man kan affatta dylika stadganden, dess bättre är det. Stadgandena i kommunallagen för städerna äro i detta afseende mycket korta och, så vidt jag vet, hafva de icke vid tillämpningen föranlett några svårigheter.

Jag yrkar fortfarande bifall till Lag-Utskottets förslag.

Herr Cederberg: En talare på stockholmsbänken yttrade, att frågan tydligen nu vore så långt avancerad, att man till och med behöfde gripa till de mest minutiösa anmärkningar för att motivera motståndet mot förslaget. Då det var jag, som framkom med dessa anmärkningar, har jag fattat hans yttrande såsom en insinuation, att de af mig uttalade anmärkningarne skulle kachera en önskan om rent afslag. Jag trodde dock att den ärade talaren hade reda på, att man icke har rätt att hos någon förutsätta andra motiv och åsigt, än dem han uttalar.

För öfrigt ber jag få yttra, att hvad jag förra gången sade refererar sig uteslutande till den kommunala frågan, och jag förstår mycket väl de betänkligheter, hvar och en hyser med anledning deraf, att denna kommunala fråga på sätt och vis är en rent politisk angelägenhet, som skulle kunna ha stort inflytande på valen till Första Kamraren. Jag ber att få erinra, att för några år sedan, jag minnes icke huru många, framkom Lag-Utskottet, om jag icke misstager mig, med ett förslag, att just vid valen till elektor för utseende af landstingsmän rösträtten skulle undantagas från den begränsning, som nu är i fråga. För min del anser jag icke ett sådant undantag behöfligt, men om det nödvändigt skall förekomma, tror jag det är bättre att det införas i landstingsförordningen, och att i sammanhang dermed uti 35 § i kommunalstämmodförordningen hänvisas till landstingsförordningen för de val, som röra utseende af landstingsmän. Jag säger ännu en gång, att jag anser detta icke vara behöfligt, men vill man nödvändigt undantaga denna politiska del af frågan från kommunallagarne, är jag gerna med om att göra detta undantag, blott vi kunna få denna förändring med afseende på den kommunala rösträtten genomförd.

Den talare på stockholmsbänken, som jag nyss besvarat, yttrade en uppmaning att alla de, som önskade framgång åt denna fråga, nu skulle rösta för Utskottets förslag. Jag har förut yttrat, att jag icke kan rösta för Utskottets förslag, och jag har angifvit skälen därför; de ha icke blifvit i minsta grad förringade af hvad den siste ärade talaren anfört, och jag fasthåller denna min åsigt. Jag tager mig därför friheten uppmana dem, som med mig vilja framgång åt denna sak, att förena sig om en återremiss till Utskottet, och anhåller jag nu om proposition på denna återremiss.

Herr Stjernspetz: I frågor af denna beskaffenhet har jag förut icke vågat uppträda inom denna Kammare. Jag anser nemligen, att man bör hafva kommit till en fast och bestämd öfvertygelse i dylika frågor, innan man kan begära ordet och söka inverka på andra; men som jag under de sex år, som jag varit här, kommit till en dylik öfvertygelse, vill jag äfven nu frambära densamma.

Hvarje lagförändring måste vara fotad på rättvisa grunder och tillika nyttig och behöflig, för att jag skulle vara villig att vidtaga densamma; och det är just hvad jag finner vara händelsen med Lag-Utskottets förslag. Herr Pettersson påstod, att rättvisan skulle ligga deri, att hvar och en röstade absolut efter sin förmögenhet, och detta vore, enligt hans åsigt, en så helgjuten och vacker princip; men jag vill fästa Kammarens uppmärksamhet på, att under det en sådan princip är fullföljd, hvad den kommunala rösträtten på landet beträffar, har just resultatet blifvit, att lagstiftarens mening om ett rättvist inflytande på kommunens angelägenheter efter hvar och ens förmögenhet och bidrag till kommunens behof blifvit inom ett stort antal kommuner alldeles undertryckt. Det har nemligen uppstått det förhållandet, att i 54 kommuner en enda person är absolut enväldig i kommunen. Hvart har de öfriges kommunala rösträtt tagit vägen? Hvar finnes deras rätt bevarad, då denna der är lika med noll? Är det icke lagstiftarens mening, att hvar och en skall i mån af sin förmögenhet ega att bestämma öfver kommunens gemensamma angelägenheter? Denna rätt är det just som de *icke* hafva, då det är en enda person, som är absolut enväldig. Detta kan icke vara rättvist; det måste på något sätt modifieras. En sådan modifikation är också redan införd i den kommunala rösträtten i städerna, och den modifikationen är sådan, att den går betydligt längre än det nu föreliggande förslaget. I stad är det nemligen ingen som får utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar emot $\frac{1}{50}$ af stadens hela röstetal efter röstlängden. Enligt föreliggande förslag skulle en person få rösta för $\frac{1}{10}$ af samtliga de röstegandes röster. Således är redan i städerna 5 gånger så stor inskränkning i den kommunala rösträtten genomförd emot hvad här är föreslaget, och ingenstädes har man, efter hvad det försäkras, funnit, att detta förorsakat något men vid skötandet af de kommunala angelägenheterna i stad, tvärt om har man funnit verkningarne deraf vara i allo fördelaktiga. Då måste väl äfven den föreslagna inskränkningen i den kommunala rösträtten på landet vara till det allmännas fördel och alldeles nödvändig, så vida rättvisa härutinnan skall kunna ega rum.

Herr Wallenberg uttryckte sig så, att han hellre skulle vilja öfvergå till den rent personliga rösträtten eller röstning per capita. För min del tror jag alltid, att en långsamt fortgående utveckling af förhållandena är att föredraga framför hvarje total omkastning, som kan verka djupt ingripande. Och just för att vi icke i denna fråga så snart skola stå inför ett sådant alternativ, som att införa omröstning per capita, är det, som jag anser det fördelaktigt och nyttigt att göra dessa ringa modifikationer, som nu äro ifrågasatta. Penningarne komma nog i alla fall att i kommunerna hafva den öfvervägande makten. Denna förändring kommer icke att i någon betydlig mån inverka på de kommunala förhållandena, men den är dock ett steg i rätt riktning och ett erkän-

Om ändrade grunder för den kommunala rösträtten på landet.
(Forts.)

*Om ändrade
grunder för
den kommunala
rösträtten på
landet.
(Forts.)*

nande af det rättvisa uti, att äfven andra än de absolut förmögnaste skola hafva något att säga i kommunala angelägenheter. Jag kan därför i denna förändring icke skåda någon som helst fara i något hänseende, utan det är tvärt om för att förebygga radikalare förslag, som jag vågar förorda detta mycket moderata förslag.

En annan sak torde härvid äfven böra beaktas. Vi veta mycket väl, att medkammaren har ett mycket starkt intresse i denna fråga, och jag hemställer då, om det kan vara skäl i, att denna Kammare äfven nu skall sätta sig på tvären emot en så billig förändring som den föreslagna. Är det skäl att Kamrarna ständigt stå mot hvarandra, äfven då frågorna icke äro af så djupt ingripande beskaffenhet, utan det blott är fråga om en enkel gärd af rättvisa med hänsyn till den kommunala lagstiftningen? Då man gör detta, huru skall man då kunna hoppas på framgång för de stora frågor, som snart skola företagas till afgörande och som ligga denna Kammare så varmt om hjertat? Huru vill man tro att, då denna Kammare ständigt med ett blekladgt nej besvarar så moderata fordringar på förändringar som den förevarande, den Andra Kammaren ständigt skall hafva ett medgivande för allt, hvad denna Kammare önskar?

Hvad Herr Cederbergs anmärkningar beträffar, får jag säga, att de väckt någon förvåning. Dessa anmärkningar torde i det stora hela ej hafva några verkliga skäl för sig, hvarför jag icke kan förena mig med honom i hans uppmaning om återremiss. Jag vill der till säga, att denna fråga blifvit dryftad så många gånger förut, att den nu bör kunna anses vara tillräckligt utredd, och stiliseringen är nog så tydlig, att icke de svårigheter komma att uppstå, som han föreställer sig.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Friherre Barnekow: Hvad angår det yttrande, som fäldes af en talare på stockholmsbänken om min tröga uppfattning, vill jag icke besvara detsamma, ty menniskan gifver sig icke sjelf sin uppfattning; men det var ett annat yttrande af samme talare, som jag fäste mig vid. Han begagnar tidt och ofta, lika med en del af pressen, benämningen hemmansegare såsom något föraktligt och såsom något, som man kan se öfver axeln. Jag får för min del säga, att jag skulle anse det mycket bättre, om dessa så kallade hemmansegare hade litet mer att säga i kommunen än de stora bolagen genom sina direktörer. Jag tror, att dessa hemmansegare skulle se lika klart i afseende på kommunens angelägenheter som de, hvilka förestå bolagens affärer. Detta ord hemmansegare begagnas nu icke så litet i en mindre fördelaktig bemärkelse; men enligt min uppfattning kommer kanske den tid, då Sverige är tacksamt för att det har dessa hemmansegare.

Herr Lundin: Jag har icke begärt ordet för att vinna någon förändring i Lag-Utskottets utlåtande, utan endast för att här få uttala mig i samma rigtning, som jag i denna fråga yttrade mig vid 1883 års riksdag. Det finnes, som bekant, icke mindre än 54 landskommuner, i hvilka en röstegande har öfver hälften af hela fyrktalet. I dylika fall har ett obefogadt misstroende sökt göra sig gällande, och

man har yrkat på att en inskränkning i sådana personers rösträtt borde göras; men efter hvad jag kunnat utröna, finnes dertill ingen anledning. Deremot skulle jag önska en sådan inskränkning i de fall, då ett bolag, hvars rösträtt utöfvas af en hos bolaget anställd disponent, får öfvervägande rösträtt i en kommun. Med all aktning för dylika disponenter, befarar jag likväl att intresset hos dem för kommunens angelägenheter icke kan blifva detsamma som hos en jordegare. Kunde någon ändring i detta afseende vinnas, dristar jag mig att förena mig med den Kammarens ledamot, som begärt återremiss, hvarom jag således värdsamt anhåller.

Om ändrade grunder för den kommunala rösträtten på landet.
(Forts.)

Herr Wallenberg: Den ärade talaren på jönköpingsbanken, Herr Stjernspetz, har anställt en jämförelse mellan stadskommunernas rösträtt och rösträtten inom landskommunerna; men, om det vore möjligt att jemföra två så olika förhållanden, skulle frågan inskränka sig till en numerisk jämförelse. Det är emellertid så vidt skilda förhållanden, att man just därför har särskilda författningar för kommunalstyrelse i stad och kommunalstyrelse å landet. Statsmakterna hafva äfven insett, att förhållandena äro så olika, att det måste finnas särskilda författningar, ty städernas invånare hafva påtagligen flera gemensamma intressen än det emellan större och mindre fastighetsegare på landet, hvilket bland annat visar sig deraf, att de smärre hemmansegarne önska att dominera vid kommunalstämmorna.

Talaren har derjemte anfört någonting, som jag tillåter mig kalla ett talesätt och hvilket icke är grundadt på några faktiska förhållanden, det nemligen, att Första Kammaren alltid skulle visa sig motsträfvig mot reformer. Den borde icke, sade han, längre »sätta sig på tvären mot hvad Andra Kammaren önskar». Jag tror för min del, att Första Kammaren är mer reformvänlig än den Andra, och att, om den ärade talaren behagade gå igenom en följd af riksdagsbeslut, han skall finna huru ofantligt många framställningar och förslag, som mötts af ett blekladigt nej från Andra Kammaren, så vida nemligen det icke varit fråga om något speciellt jordegareintresse. Jag anser, att hvarje Kammarer är i sin fulla rätt att fatta beslut efter bästa förstånd och öfvertygelse, men att här fatta ett beslut endast därför att Andra Kammaren så önskar, det kan jag icke anse oss böra göra. Ty Första Kammaren bör häfda sin sjelfständighet.

Friherre Barnekow har sagt, att benämningen »hemmansegare» af mig ringaktades. Jag bugar mig för den titeln; den står i högt anseende; är det fråga om en hemmansegare, som sjelf brukar sin jord, så bugar jag mig ännu djupare; men jag kan icke annat än benämna hvar sak med sitt rätta namn. Hvad som nu eftersträfvats, det är de smärre hemmansegarnes öfvervalde både i staten och kommunen, och det är denna sträfvan jag icke stillatigande kan äse. Jag anhåller fortfarande om afslag.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade Herr Grefven och Talmannen, att i afseende på nu föredragna utlåtande yrkats: 1:o att Utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o att utlåtandet skulle till Utskottet återförvisas; 3:o af Herr Nyström, att Utskottets hemställan

*Om ändrade
grunder för
den kommunala
rösträtten på
landet.
(Forts.)*

skulle bifallas med den ändring, att ur 11 § i den föreslagna förordningen skulle uteslutas orden: »eller i något fall för högre röstetal än det, som enligt röstlängden sammanräknadt tillkommer öfrige röstegande»; samt 4:o) att Utskottets hemställan skulle af Kammaren afslås.

Sedermera gjorde Herr Grefven och Talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på afslag å Utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Flere ledamöter begärde votering, i anledning hvaraf, och sedan såsom kontraproposition dervid antagits bifall till Utskottets hemställan, uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som afslår Lag-Utskottets utlåtande N:o 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utlåtandet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 25.

*Förslag till
lag angående
lösdrivvares
behandling.*

Föredrogs å nyo Lag-Utskottets den 28 och 31 i nästlidne månad bordlagda utlåtande N:o 21, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående lösdrivvares behandling.

På framställning af Herr Grefven och Talmannen beslöts, att detta utlåtande skulle punktvis företagas till afgörande, hvarvid lagförslagets ingress och rubrik skulle förekomma, efter det förslagets särskilda paragrafer blifvit genomgångna, samt sedermera Utskottets hemställan.

Lag-Utskottets förslag till lag angående lösdrivvares behandling.

1 §.

Herr Stråle, Wilhelm: Jag har icke något att erinra mot denna paragraf eller mot de bestämmelser i öfrigt, som äro föreslagna i föreliggande lag angående lösdrivvares behandling, emedan jag anser dessa bestämmelser vara fullt tillräckliga för att betrygga den *allmänna ordningen*. Men om andra föreskrifter än dem, som förevarande författningsför-

slag angående lösdrifvare innehåller, icke meddelas om för brott straffade personer, tillåter jag mig uttala den åsigt, att det i detta afseende icke är lika väl sörjdt för den *allmänna säkerheten*. Kongl. stadgan af den 29 Maj 1846 angående försvarslöse och till allmänt arbete förfallne personer innehåller mycket stränga bestämmelser, hvilka, det medgifver jag, måste med stor varsamhet tillämpas. Den försvarslöse frigifne straffången är underkastad uppsigt och vissa inskränningar i friheten att välja vistelseort; han får icke utan pass eller särskildt tillståndsbevis begifva sig utom den kommun han tillhör, i annat fall kan han häktas och med fångskjuts afsändas till rätta hemorten; han kan efter föreläggande att skaffa sig tjänst eller annat laga försvar dömas till allmänt arbete på viss tid. Polismyndigheten kan genast häkta och, då han icke förmått anskaffa laga försvar, döma honom till allmänt arbete, om han anses vara för allmänna säkerheten *synnerligen vådlig*.

Då, efter utfärdandet af förordningen den 4 Maj 1855, rikets cellfängelser användes för verkställande af straffarbetet, tillämpades temligen allmänt i vårt land den principen att cellfänge, som undergått sitt straff och således skulle frigifvas, med fångskjuts hemsändes till annat län, om han der hade sin hemort. Det var först efter mångfaldiga erinringar och uppmaningar, som man lyckades förmå polismyndigheterna att iakttaga en annan praxis och låta frigifven cellfänge *gå* hem. Vid de stora straffängelserna egde samma förhållande rum, nemligen att fången skickades hem med fångskjuts, när han hörde till annat län. Men äfven der lyckades man få den praxis genomförd, att om straffången från fängelset medförde goda betyg om uppförande och pålitlighet, fick han, försedd med fangpass, *gå* till polismyndigheten i det län han tillhör och derifrån hem. Det yttrades dock stora betänkligheter mot ett så liberalt förfaringssätt, i synnerhet när det var fråga om mycket farliga förbrytare, inbrottstjufvar, rånare, svåra våldsvärkare o. s. v., men genom tvångspass till hemorten och derifrån till närmaste kronoarbeitscorps, der den tiden var tillfälle för frigifven fänge att såsom frivillig få anställning på viss tid, ansågs dock samhällets skäligen anspråk i detta hänseende på skydd mot frigifne förbrytare vara tillgodosedt. Att nu förordningen af den 29 Maj 1846 upphäfves, dertill anser jag det vara fullt skäl, men om icke samtidigt andra bestämmelser meddelas angående frigifne, för brott straffade personer, än hvad lösdrifveriförordningen innehåller, uppkommer ett eget förhållande. Om t. ex. en farlig förbrytare, som har sin hemort i Ostergötland, undergått sitt straff i Malmö, är han lagligen berättigad att ställas på fri fot i Malmö och kan, så vidt jag förstår, oantastad promenera hela riket omkring, så vida han icke anses vara hemfallen under 1 § lösdrifveristadgan och på sådan grund anhålles, hvarvid är att märka, att de farligaste förbrytarna icke gerna låta beträda sig med betlande eller dylikt; de hafva andra resurser. Anhålles han t. ex. i Stockholm och icke är lösdrifvare, har polismyndigheten derstädes ingenting att skaffa med honom; han får *gå* hvarvt han vill. Tilltalas han för brott och blir häktad, men icke kan sakfällas och således måste frigifvas, är det samma förhållande. Om han återigen är hemfallen under 1 § lösdrifveristadgan, blir följden första gången ingen

Förslag till lag angående lösdrifvares behandling.
(Forts.)

Förslag till
lag angående
lösdrifvares
behandling.
(Forts.)

annan än den, att han *varnas* utan att ännu vara underkastad den bestämmelsen i 12 § att vara bunden vid sin hemort. Den frigifne straff fången, som är dömd till kanske många års vanfnejd, får endast varning, under det att lösdrifvaren, som icke är straffad för brott, men väl undergått tvångsarbete för lösdrifveri, kan genast häktas och är hemfallen under 12 § i denna författning. Det kan visserligen vara antagligt, att antalet farliga förbrytare i vårt land numera icke är så stort som under ett eller annat tiotal af år sedan, men nog finnas sådana ännu kvar, och ehuru jag villigt medgifver, att flertalet eller en betydlig del af de frigifna straffångarne icke behöfva behandlas hårdare eller strängare än vanliga lösdrifvare, tror jag likväl, att omtanken om allmänna säkerheten fordrar, att särskilda bestämmelser meddelas i den riktning, att myndigheterna få något att säga uti dylika fall. Jag anholder därför nu att, i fall denna lag, såsom jag förmodar, blir antagen af Kammaren, vid slutet få göra en hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning godkändes den föredragna paragrafen.

2—6 §§.

Godkändes.

7 §.

1 mom.

Godkändes.

2 mom.

Herr Bergström: Det förhåller sig visserligen så, att den lagstiftning, hvarom här är fråga, hufvudsakligen äsyftar att bereda skydd mot de faror, som hota allmän säkerhet, ordning och sedlighet från lösdrifvares sida; men detta syftemål utesluter enligt min tanke icke den med samma syftemål väl förenliga rättsåskådningen att det tvångsarbete, hvartill den dömes, som gör sig skyldig till lösdrifveri, lämpligen bör betraktas som en korrektonel bestraffning, hvilken måste till fullo undergå, äfven om under arbetstiden den dömd skulle komma i så förändrade vilkor, att han icke borde vidare anses som lösdrifvare. Dermed förlorar lagstiftningen icke sin preventiva karakter. Gällande fattigvårdsförordning, som icke medgifver någon afkortning å allmänt arbete, som ålägges för betleri, företer en mycket nära liggande analogi. Sådant arbete måste betraktas som korrektonel bestraffning, som tillika eger en preventiv karakter.

Enligt mitt förmenande borde således betänkligheter icke möta mot bifall till Kongl. Maj:ts proposition, så vidt som det enligt denna icke skulle ifrågakomma att före tvångsarbetstidens slut frigifva den, som vore för lösdrifveri dömd till tvångsarbete. Jag har också i sådant afseende principaliter reserverat mig mot Utskottets utlåtande; men det har nu visat sig, att Andra Kammaren icke godkänt Kongl.

Maj:ts proposition uti ifrågavarande del, utan omfattat grundsatsen att, om och när den till tvångsarbete dömd kommer i förändrade vilkor, så att det icke är nödigt att han vidare kvarhållas i arbetsanstalten, han då må frigifvas. Vid sådant förhållande accepterar äfven jag för min del denna grundsats, som är uttryckt i § 7 mom. 2 af Utskottets förslag; men jag kan deremot icke underlåta att påpeka det olämpliga deri, att Lag-Utskottet ansett, att den, som på grund deraf att han kommit i förändrade vilkor frigifves, det oaktadt skulle vara underkastad förpassning, polisuppsigt och de andra inskränkningar, hvarom handlas i 10, 11 och 12 §§. Jag tror för min del, att Kongl. Maj:ts Befallningshafvande komma att mycket försigtigt och sparsamt utöfva den rätt till frigifning, som här är i fråga, och att, när en till tvångsarbete dömd person blifvit före tvångsarbetets slut frigifven, det icke kan vara skäl för det allmänna att vidare taga någon befattning med honom, utan att han bör genast sättas på fri fot utan förpassning och derefter vara fri från polisuppsigt och andra hans fria sjelfbestämmelse-rätt inskränkande stadganden. Det är detta Lag-Utskottet icke velat, utan Utskottet har, jemte det Utskottet i § 7 mom. 2 uttalat den grundsats, som jag nyss förklarar mig acceptera, i en ny § 13 förklarar, att »hvad i 10, 11 och 12 §§ är föreskrifvet gäller jemväl i fråga om dem, som på grund af stadgandet i 7 § 2 mom. frigifvas.» Nu är, i öfverensstämmelse med hvad jag i min reservation in subsidium hemställt, mitt yrkande, att ofta berörda grundsats uttages från 7 § och i stället flyttas till 13 §, hvilken således icke skulle erhålla den lydelse, som Lag-Utskottet föreslagit, utan borde undfå följande, af Herr Berglöf föreslagna lydelse:

»Kommer den, som undergår tvångsarbete, i förändrade vilkor, så att hans kvarhållande vid arbetsanstalten icke vidare är af nöden, ege Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i det län, der tvångsarbetsanstalten är belägen, förordna, att han skall från anstalten frigifvas. I sådant fall varde han utan förpassning på fri fot stald och hans vid anstalten innestående medel till honom öfverlemnade; skolande i öfrigt hvad 11 och 12 §§ innehålla icke ega tillämpning på den sålunda frigifne.»

Det är så mycket mer skäl att bifalla detta yrkande, som ett dermed lika är antaget af Andra Kammaren, och det icke vore önskligt, att olika beslut fattades i Kamrarne, hvarigenom lagens framgång kunde sättas på spel.

Herr Statsrådet von Steyern: Då Andra Kammaren redan fattat beslut i enlighet med Herr Berglöfs reservation, ber jag endast få förklara att, då detta beslut står något närmare Kongl. Maj:ts proposition än det af Lag-Utskottet föreslagna, jag icke har någon anledning att tro, det hinder från Kongl. Maj:ts sida skall möta för bifall till hvad Herr Bergström nu föreslagit.

Sedan öfverläggningen angående förevarande moment härmed slutats, godkände Kammaren det stadgande, som af Herr Berglöf uti hans vid Utskottets utlåtande fogade reservation föreslagits såsom en ny 13 §, och beslöt, att ett sådant stadgande skulle inlagas i 13 § af den utaf Utskottet föreslagna lagen.

Förslag till lag angående lösdrifvares behandling.
(Forts.)

*Förslag till
lag angående
lösdrifvares
behandling.
(Forts.)*

8—12 §§.

Godkändes.

13 §.

Herr Bergström: Utaf det beslut Kammararen fattat, att § 7 mom. 2 skall utgå och i stället i § 13 insättas en bestämmelse lika lydande med den af Herr Berglöf föreslagna, följer, att § 13, sådan den är redigerad i Utskottets förslag, skall försvinna och i stället få den lydelse, som den har i Herr Berglöfs reservation.

Öfverläggningen angående förevarande paragraf ansågs härmed slutad, och Utskottets förslag till paragrafens lydelse förklarades hafva förfallit i följd af Kammarens beslut beträffande 7 § 2 mom.

14 och 15 §§.

Godkändes.

16 §.

Herr Bergström: I första stycket af denna paragraf, sådan den lyder enligt Utskottets redaktion, förekommer en hänvisning till § 7 mom. 2. Då nu Kammararen beslutit, att detta moment skall strykas och i stället en motsvarande bestämmelse insättas i § 13, är det just till denna bestämmelse, som hänvisningen skall göras, och deraf följer att de här förekommande orden: »enligt § 7 mom. 2» skola ändras till »enligt 13 §», hvarom jag framställer yrkande.

Efter härmed slutad öfverläggning godkändes förevarande paragraf med den ändring, att orden: »7 § 2 mom.» utbyttes mot orden: 13 §.

17 § samt den föreslagna lagens ingress och rubrik.

Godkändes.

Utskottets i utlåtandet gjorda hemställan.

Förklarades besvarad genom Kammarens förut fattade beslut.

Herr Stråle, Wilhelm, erhöi nu på begäran ordet och yttrade: 1846 års Stadga innehöll löfte om meddelande af särskilda föreskrifter angående lösdrifvare, men först efter upprepade framställningar, deribland från Riksdagen 1848 och 1850, utkom den så kallade »lilla lösdrifveristadgan» den 13 Juli 1853, hvilken författning afsåg föreskrifter i det hänseende förevarande lagförslag innehåller. Nu är förhållandet omvänt, man lagstiftar väl angående lösdrifvare, men icke angående frigifna, för brott straffade personer, så vida de icke äro lösdrifvare. Kongl. stadgan af år 1846, likasom 1853 års kungörelse, är utfärdad

af Kongl. Maj:t, utan att Riksdagen deraf på förhand tagit del. Riksdagen hade visserligen 1841 gjort hemställen om föreskrifter, men frågan blef icke behandlad enligt 87 § Regeringsformen. Vål synes det mig vara riktigt att, då, såsom nu skett, Riksdagen har varit med om att stifta lag angående lösdrifvare, Riksdagen också får vara med om att stifta lag angående frigifna straffångar. Men då Kongl. Maj:t förut har utfärdat bestämmelser angående frigifna straffade personer, vågar jag, med åberopande af de i mitt förra yttrande anförda förhållanden, föreslå: att Riksdagen hemställer, att Kongl. Maj:t, samtidigt med det lagen angående lösdrifvares behandling skall tillämpas, täcktes utfärda erforderliga föreskrifter angående behandlingen af för brott straffade personer, som hittills varit underkastade bestämmelserna i Kongl. stadgan den 29 Maj 1846, att gälla till dess särskild lag i detta hänseende varder antagen och gällande. Om en så beskaffad hemställen icke göres, och Kongl. Maj:t anser sig icke kunna utan en sådan hemställen utfärda särskilda bestämmelser, så finnas, då den 1 Oktober inträdt och Kongl. stadgan af år 1846 är upphäfd, inga föreskrifter angående frigifna straffade personer.

Jag har ansett min pligt vara att på detta, efter min åsigt, märkliga förhållande fästa uppmärksamheten, Kammarens beslut må utfalla huru som helst.

Sedan öfverläggningen i anledning af det föredragna utlåtandet förklarats härmed slutad, yttrade Herr vice Talmannen, som för en stund öfvertagit ledningen af Kammarens förhandlingar, att Herr *Stråle* yrkat, det Kammarerna skulle fatta följande beslut:

att Riksdagen hemställer, att Kongl. Maj:t, samtidigt med det lagen angående lösdrifvares behandling skall tillämpas, täcktes utfärda erforderliga föreskrifter angående behandling af för brott straffade personer, som hittills varit underkastade bestämmelserna i Kongl. stadgan den 29 Maj 1846, att gälla till dess särskild lag i detta hänseende varder antagen och gällande.

Härefter gjorde Herr vice Talmannen propositioner, först på bifall till nämnda yrkande och sedan på afslag derå, samt förklarade sig finna den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs å nyo och bifölls Lag-Utskottets den 28 och 31 sistlidne Mars bordlagda utlåtande N:o 22, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändringar i förordningen angående fattigvården den 9 Juni 1871.

Föredrogs å nyo Konstitutions-Utskottets den 4 och 8 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 6, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till förändrad lydelse af 6 och 7 §§ Regeringsformen.

På framställning af Herr Grefven och Talmannen beslöts, att detta utlåtande skulle punktvis företagas till afgörande på det sätt,

Förslag till lag angående lösdrifvares behandling.
(Forts.)

att Kongl. Maj:ts förslag till förändrad lydelse af 6 § Regeringsformen skulle förekomma först, sedermera Utskottets anmärkning beträffande 6 § Regeringsformen, vidare Kongl. Maj:ts förslag till förändrad lydelse af 7 § Regeringsformen och slutligen Utskottets i utlåtet afgifna hemställan.

Kongl. Maj:ts förslag till förändrad lydelse af 6 § Regeringsformen.

Kammaren antog ett förslag till förändrad lydelse af 6 § Regeringsformen, lika med Kongl. Maj:ts förslag härom, att hvila till grundlagsenlig behandling vid en kommande riksdag.

Utskottets anmärkning beträffande 6 § Regeringsformen.

Herr Hallenborg: Då denna »anmärkning» är beroende af det beslut, Kammaren kommer att fatta i afseende på Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 7, hemställer jag, att Kammaren ville återremittera denna anmärkning till Utskottet.

Efter härmed slutad öfverläggning återförvisades ifrågavarande anmärkning till Utskottet.

Föreslagen ändring af 7 § Regeringsformen. *Kongl. Maj:ts förslag till förändrad lydelse af 7 § Regeringsformen.*

Herr Statsrådet von Steyern: Det har varit Kongl. Maj:ts mening, att till det nya statsdepartement, hvars inrättande afses med den föreslagna ändringen i § 6 Regeringsformen, »landtbruks-, industri- och handelsdepartementet», förlägga de ärenden, hvilka nu tillhöra Kommerkollegium och Landtbruksakademiens förvaltningskomité. För att detta skall kunna ske, är det emellertid nödvändigt att Kongl. Maj:t kan åt departementschefen uppdraga afgörandet af en stor del af dessa ärenden, hvilka eljest skulle öfver höfvan betunga Kongl. Maj:t i Statsrådet. Ett sådant uppdragande af vissa ärenden åt departementschef har visserligen förut egt rum i enstaka fall, men regeringen har varit tveksam, huru vida det utan särskild grundlagsbestämmelse skulle kunna ske i sådan utsträckning, som nu är ifrågasatt. En särskild anledning till denna tvekan har varit den behandling, som vederfors frågan om en dylik grundlagsändring vid 1868 års riksdag. Kongl. Maj:t har därför framställt det nu föredragna förslaget till ändring i § 7 Regeringsformen. Visserligen har Konstitutions-Utskottet afstyrkt detta förslag, men det har skett på den grund, att Utskottet ansett den rätt, Kongl. Maj:t begärt, tillkomma honom utan ändring af grundlagen. Vid sådant förhållande kan från Kongl. Maj:ts sida intet vara att erinra mot Kammarens och Riksdagens bifall till Utskottets föreliggande hemställan.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, förkastade Kamraren den af Kongl. Maj:t föreslagna förändrade lydelse af 7 § Regeringsformen.

*Förslag om
ändring af 7 §
Regerings-
formen.
(Forts.)*

Utskottets i förevarande utlåtande afgifna hemställan.

Förklarades besvarad genom de af Kamraren redan fattade besluten.

Föredrogs å nyo Konstitutions-Utskottets den 4 och 8 innevarande April bordlagda utlåtande N:o 7, i anledning af väckt motion om ändring af 6 § Regeringsformen.

*Förslag om
ändring af 6 §
Regerings-
formen.*

Herr Sundberg: Oaktadt jag visserligen är öfvertygad, att de många reservanterne från Konstitutions-Utskottet skola taga det nu föredragna betänkandet om hand, har jag likväl begärt ordet för att för min del mot Utskottets förslag inlägga en bestämd protest.

Då detta förslag väcktes vid förra riksdagen, blef det af Konstitutions-Utskottet icke tillstyrkt och icke heller af Kamrarne bifallet. Det förvånar mig derföre icke så litet, både att förslaget nu å nyo har blifvit framställt och ännu mera, att det har blifvit tillstyrkt af Konstitutions-Utskottet, då genom Kongl. Maj:ts proposition om ett nytt statsdepartement de olägenheter, som i afseende på arbetsfördelningen inom Statsrådet nu förefinnas, väl kunna anses vara i allt hufvudsakligt afhjelpa.

De skäl, på hvilka Utskottet grundat sitt tillstyrkande, synas mig också vara något underhaltiga. Motionären, hvilken Utskottet allt igenom troget följt, har först och främst sagt, att förbindelsen mellan kyrkoärenden och undervisningsärenden inom ett och samma departement skulle vara en onaturlig hopkoppling, såsom han kallar det. Hvarför skulle den då vara så onaturlig? Äfven den, som har en ganska låg uppfattning af kyrkan och hennes bestämmelse, lär dock icke vilja neka, att hon är en allmänt mänsklig bildningsanstalt, eller, för att nyttja motionärens eget uttryck i en af hans andra motioner, en anstalt för människors religiösa och moraliska uppfostran, och till det målet syfta, skulle jag tro, ytterst allt hvad undervisning heter. Således lära väl icke kyrka och skola få anses så alldeles främmande för hvarandra, att dessa angelägenheters handläggning i samma statsdepartement skulle kunna kallas för en onaturlig hopkoppling. Skulle det dessutom blifva en mycket naturligare hopkoppling att förena kyrkoärenden med justitieärenden? Ja, det skulle det blifva endast i det fall, att kyrkan verkligen vore, hvad många af våra mest fanatiska frikyrksmän förklara henne vara, en *rättsanstalt* eller en *polisanstalt*. Är hon icke det, vill det väl synas, som det skulle vara något underligt att sammanbinda justitieärenden och kyrkoärenden med hvarandra än att sammanbinda kyrkoärenden med undervisningsärenden. Till denna låga uppfattning af kyrkan, att den blott skulle vara en sådan der anstalt, som jag nyss antydt, gör sig naturligtvis hvarken motionären eller Utskottet skyldig.

Förslag om
ändring af 6 §
Regerings-
formen.
(Forts.)

Vidare anföres det såsom skäl för den förordade förändringen, att Justitiedepartementet har litet att göra och Ecklesiastikdepartementet mycket att göra, och att derföre borde en del ärenden öfverflyttas från Ecklesiastikdepartementet. Och det är ju alldeles riktigt. En sådan öfverflyttning har äfven Kongl. Maj:t äsyftat i sin proposition om ett nytt statsdepartement. Men då det vidare tillägges, att dessa ärenden böra öfverflyttas på Justitiedepartementet, är det positiva skälet, som derföre anförts, i mina ögon något underhaltigt. Det heter nemligen, att det departement, som har kyrkoärendena om hand, skulle hädanefter få hufvudsakligast med lagstiftningsärenden att befatta sig, och som förslag till kyrkolag utgår från sistnämnda departement och på justitieministerns föredragning, vore det mycket passande, att just han toge kyrkoärendena om hand. Denna framställning är verkligen, såsom jag nyss nämnde, något underhaltigt och tillika något besynnerligt. Motionären sjelf har tagit reda på antalet af ärenden, som nu ärligen af Ecklesiastikdepartementet behandlas. Han borde då äfven hafva fullföljt undersökningen vidare och sett efter, huru många af dessa omkring 1,800 ärenden, som der handläggas, äro kyrkoärenden. Jag tror, att han då skulle hafva funnit antalet af dessa vara så pass stort, att han icke rimligtvis kunnat antaga, att för framtiden den departementschef, som skall föredraga kyrkoärenden, egentligen blott får med lagstiftningsfrågor att göra.

Dessutom synas mig också de exempel, som äro anförda för en tjenlig sammanslagning af kyrkoärenden och justitieärenden och som äro valda från Italien och Frankrike, icke vara riktigt lyckade. Dessa länder äro, såsom bekant, katolska länder, och kyrkan intager i dessa länder en helt annan ställning i förhållande till staten än i vårt protestantiska Sverige. Skulle Konstitutions-Utskottet eller motionären eller hvem det vara må på allvar vilja tillerkänna åt våra rent kyrkliga myndigheter en sådan administrativ maktfullkomlighet som den, hvilken tillkommer de romerskt-katolska, då tror jag icke, att man, från kyrklig synpunkt sedt, mycket behöfde bekymra sig öfver, till hvilket statsdepartement kyrkoärenden förlades. Men detta är säkerligen ingen betänkt på, och jag kan upprigtigt tillägga, att kyrkan sannerligen icke heller önskar en så beskaffad maktfullkomlighet.

Men det, som utan tvifvel utgör sjelfva hufvudsaken för motionären och Utskottet, det är säkerligen det att få det nuvarande Ecklesiastikdepartementet till ett rent undervisningsdepartement. Det är icke nog med, att de tänka sig det såsom ett sådant departement i vanlig mening, utan Konstitutions-Utskottet har också uppgjort ett slags konstruktion för framtiden, huru detta departement skulle komma att fungera såsom öfverstyrelse för läroverken, och detta gör Utskottet, i likhet med motionären, på ett sätt, som verkligen synes mig rent af vara föga konstitutionelt. Ty en sådan myndighet, som skulle tillkomma departementschefen enligt denna konstruktion, tror jag knappast man kan vara hågad att tillägga honom. Utskottet åberopar sig äfven i detta fall en smula på läroverkskomiténs åsichter, som hafva blifvit uttalade i dess afgifna betänkande. Huru vida denna läroverkskomiténs åsichter äro rätt uppfattade eller återgifna, vill jag lemna derhän; men dermed

må vara stäldt huru som helst, så differera likväl komitén och Utskottet i fråga om den blifvande öfverstyrelsen temligen mycket. I ett äro de möjligen ense och det är, att undervisningsärenden skola bestämdt skiljas, eller rättare sagdt, att all *styrelse öfver undervisningsverken* skall bestämdt skiljas från de kyrkliga myndigheterna. Således äro de öfverens deri, att eforsembete och domkapitel hädanefter skola upphöra att vara lokal läroverksstyrelse, eller, med andra ord sagdt, att en fullständig skilsmessa mellan skola och kyrka skall ske. Det är mycket möjligt, att detta kommer att ske. Det vet jag icke. Men på den möjligheten kan man väl åtminstone icke bygga några grundlagsändringar, och för öfrigt anser jag mig med skäl böra göra den anmärkningen, att frågan, huru vida denna möjlighet blir en verklighet eller icke, beror hvarken på Konstitutions-Utskottet eller ens på Riksdagen, utan på Kongl. Maj:t, ty denna fråga hör under Kongl. Maj:ts egen lagstiftning.

Ytterligare vill jag i förbigående säga, att det går mycket lätt att i sådana frågor göra upp hvarjehanda vackra utkast på papperet, men att det icke är så lätt att utföra dem i verkligheten, ty det händer då, att man stöter på omständigheter och förhållanden, som icke äro riktigt beräknade, och det torde kanske hända, i fall ett genomförande af förändringen efter Utskottets önskingar sattes i verket. Men derpå ligger dock ringa vikt.

Det må vara, att skola och kyrka skola skiljas åt och således läroverksfrågor handläggas af andra myndigheter än de ecklesiastika. Nåväl, antaget att så blir, så följer väl icke deraf, att undervisnings- och kyrkoärenden icke kunna rymmas under samma tak, hänföras till samma departement och handläggas af samma departementschef, ty så främmande äro och blifva de dock aldrig för hvarandra, att icke detta mycket väl går för sig utan någon olägenhet för någondera sidan.

Dessutom synes det mig slutligen något tvifvelaktigt, huru vida efter Utskottets förslag hela vårt undervisningsväsende verkligen skulle komma att höra under detta förordade undervisningsdepartement. Jag ber nemligen få fästa uppmärksamhet derpå, att enligt nu gällande lag folkskoleärenden verkligen behandlas såsom kyrkoärenden: det är kyrkostämman, som handlägger dem, och sålunda blifva dessa ärenden i sjelfva verket kyrkliga. Skulle då äfven dessa ärenden gå till samma departement som andra kyrkoärenden eller till Justitiedepartementet, så är ju hela programmet, som Utskottet har gjort upp för sig, sprängdt sönder, emedan en del af läroverken, nemligen de högre, komme att höra till *undervisningsdepartementet*, men de andra eller folkskolorna till *Justitiedepartementet*.

Men med allt detta må nu vara eller blifva i framtiden huru som helst, så återkommer jag ännu en gång till det förordade justitie- och kyrkodepartementet. Om man kan säga om något departement, att det skulle förete bilden af ett janusanlete eller dubbelanlete, skulle det väl blifva just om detta. Nu har dock motionären sjelf sagt om dessa janusanleten, att de kunna vara intressanta inom konsten, men att de äro vidriga i politiken. Jag delar fullkomligt denna hans smak, och just därför afstyrker jag bifall till hans och Utskottets förslag.

*Förslag om
ändring af 6 §
Regerings-
formen.
(Forts.)*

Herr Hallenborg: Då den föregående talaren så grundligt utvecklat de skäl, som föranlett reservanterne inom Utskottet att icke biträda denna motion, att något vidare dertill icke torde behöfva läggas, inskränker jag mig att yrka afslag å Utskottets hemställan.

Herr Törneblad: Då läroverkskommitténs betänkande har blifvit så starkt berördt så väl af motionären som af Utskottet i dess utlåtande, har jag ansett det vara en pligt att något närmare belysa halten af den framställning, som så väl den ene som den andre har gifvit af läroverkskommitténs åsichter, allra helst som läroverkskommitténs betänkande, mig veterligt, ännu icke är till offentlig kännedom utdeladt och det således antagligen finnes ganska många ledamöter i Kammaren, hvilka icke hafva varit i tillfälle att sjelfve taga kännedom om den fullständiga redogörelse för åsigten om läroverkens styrelse, som i detta betänkande innehålles.

Motionären har bland annat anmärkt, att »läroverkskommittén i likhet med nu varande chefen för Ecklesiastikdepartementet utdömer konsistorierna och eforus-embetena i deras egenskap af kretsstyrelser för läroverken». I afseende derpå torde jag få erinra, att detta utdömande icke är absolut vare sig från det ena eller andra hållet, ty chefens för Ecklesiastikdepartementet yttrande lyder: »Konsistorierna hafva såsom läroverksstyrelser icke ringa brister», men med tillägget, att »särskildt om, såsom länge föreslagits, en ombildning af konsistorierna såsom stiftsstyrelser blifver genomförd, omordnandet af den närmare uppsigten och styrelsen öfver läroverken varder en tvingande nödvändighet», och i liknande syfte har äfven läroverkskommittén ganska bestämdt uttalat sig.

Vidare ber jag få anmärka, att motionären bland de skäl, som läroverkskommittén skulle hafva anfört mot att göra ecklesiastikdepartementet till en central öfverstyrelse för läroverken, förbigått just det allra viktigaste bland de af komittén anförda, nemligen det att vi i Sverige icke hafva ministerstyrelse, och att vid sådant förhållande Ecklesiastikdepartementets funktion såsom en verklig läroverksstyrelse, hvilken måste ingå i åtskilliga detaljer, icke skulle vara fullt lämplig eller ändamålsenlig.

Det har vidare af motionären blifvit anmärkt, att, om en öfverstyrelse, sådan som läroverkskommittén tänkt sig, skulle komma till stånd, afgörandet af åtskilliga ganska viktiga läroverksangelägenheter skulle komma att tillfalla en mer eller mindre oansvarig öfverdirektör och att departementschefen skulle på honom kunna kasta ansvaret för åtgärder, som möjligen kunde finnas mindre väl betänkta. Jag föreställer mig dock, att en öfverdirektör icke i någon händelse blefve oansvarig för sina embetsåtgöranden, och det torde väl i allt fall alltid qvarstå en rättighet att hos Kongl. Maj:t söka ändring och rättelse i förhastade eller mindre goda beslut, som af öfverdirektören blifvit fattade, i hvilken händelse naturligtvis alltid departementschefen i sista hand komme att bära det konstitutionella ansvaret; och jag kan således icke finna, att statsrådet och chefen för Ecklesiastikdepartementet, eller huru man än vill kalla honom, skulle mista sin ganska tunga ansvarsskyldighet, äfven om han icke komme att blifva, hvad motionären har velat göra honom till, en verklig ansvarig undervisningsminister, som skulle göra

Riksdagens vilja, ty detta är någonting helt annat och väl icke alldeles öfverensstämmande med våra grundlagars ordalydelse eller anda.

*Förslag om
ändring af 6 §
Regerings-
formen.
(Forts.)*

Utskottet, som har kompletterat motionärens uppfattning och särskildt framhållit vigten och nödvändigheten af möjligheten för departementschefen att afgöra vissa ärenden, har dock uti sitt referat af läroverkskomiténs betänkande möjligen begagnat ett mindre egentligt uttryck — åtminstone om man får döma af uttrycket på sjunde sidan, der det står, att Utskottet vill upptaga till besvarande den frågan, om man bör »såsom en mellanlänk mellan lokalstyrelserna (eller kretsstyrelserna) och Kongl. Maj:t upprätta ett fristående centralt embetsverk», och att läroverkskomitén uttalat sig för denna utväg. Det är visserligen satt inom parentes detta uttryck »eller kretsstyrelserna», men om meningen skulle vara, att läroverkskomitén skulle hafva velat förorda någon mellanlänk mellan *kretsstyrelserna* och Kongl. Maj:t, så har något sådant icke ingått i dess uttalanden, utan skulle mellanlänken finnas blott mellan *lokalstyrelserna* och Kongl. Maj:t, hvilket är en högst väsentlig skilnad.

Vidare får jag ytterligare betona, att det är just för den händelse, att domkapiteln skulle få en ombildning i syfte att göra dem till rent kyrkliga styrelser med borttagande af nuvarande lekmannelement, det är just med afseende derpå, som komitén har framställt sitt förslag om öfverstyrelse för läroverken. Att denna öfverstyrelse skulle komma att fungera lättare än Ecklesiastikdepartementet, torde kunna inses deraf, att det är en mängd ärenden, som väl icke gerna tåla vid att behandlas inför Kongl. Maj:t i Statsrådet, om icke regeringens verksamhet skall blifva allt för starkt anlitad. Det är en mängd rent praktiska ärenden, men som kunna vara ganska viktiga, hvilka svårigen kunna anförts åt lokalstyrelserna, om nödvändig enighet och samband mellan läroverken skall kunna upprätthållas, men som icke heller kunna lemnas till afgörande af Kongl. Maj:t i Statsrådet. Det är visserligen sant, att Utskottet häremot har sökt bot genom att framhålla möjligheten för departementschefen att på egen hand afgöra åtskilliga ärenden, och denna uppfattning går igen så väl i det nyss afgjorda utlåtandet som i detta utlåtande. Jag kan dock icke för min del underlåta att inlägga en protest mot Utskottets uppfattning i detta fall, att Kongl. Maj:ts rättighet att öfverlemnna åt departements- och byråchefer afgörandet af vissa ärenden skulle vara så stor, som Utskottet tyckes hafva föreställt sig, och jag är nog lycklig att i det afseendet kunna återropa en auktoritet, som särskildt på detta rum torde väga ganska mycket. Hans Excellens dåvarande Herr Justitiestatsministern De Geer yttrade nemligen i denna Kammare vid behandlingen af 1868 års Konstitutions-Utskotts betänkande i en liknande fråga följande: »Utskottet anser häraf följa, att en departementschef eger gifva de föreskrifter, hvilka kunna vara af nöden för förvaltningens gång inom den gren deraf, som blifvit honom anförtrodd, samt att, sedan ett beslut i en ren förvaltningsfråga blifvit till sina väsentliga bestämmelser i Statsrådet fattadt, meddela sådana föreskrifter till vederbörande embetsverk, som för ett fattadt besluts genomförande kunde finnas nödiga, utan att behöfva i Statsrådet föredraga hvarje detaljärende, hvars sammanhang med ett redan fattadt beslut vore klart och tydligt. Och genom

Förslag om
ändring af 6 §
Regerings-
formen.
(Forts.)

begagnande af denna rätt, så långt Regeringsformen kunde anses medgifva, antager Utskottet, att man i en mängd fall skulle undvika att besvära Konungen med obetydliga ärendens afgörande. Vågade man antaga denna tolkning», säger Hans Excellens, »så erkänner jag, att den ifrågasatta grundlagsändringen skulle vara åtminstone till en del öfverflödig. Men denna tolkning strider åtminstone emot den uppfattning, som hittills gjort sig allmänt gällande, ty enligt denna har man ansett en departementschef väl ega rätt att gifva erinringar om verkställighet af Konungens fattade beslut, men ej att till dem göra några tillägg eller besluta om något, som af Konungen icke blifvit afgjort». Och en dylik uppfattning synes äfven hafva föresväfvat den nuvarande regeringen, hvilket jag sluter deraf, att i annat fall det förslag, som till denna Riksdag har blifvit framlagdt angående ändring af 7:e paragrafen Regeringsformen, antagligen icke skulle hafva behöft göras. Det är visserligen sant, hvad Utskottet anmärker, att chefens för Finansdepartementet kontroll- och justeringsbyrå har en något mera själfständig verksamhet, än den som komitén i allmänhet har tänkt att byråchefer för närvarande ega. Men jag udrar dock, om vid ordnandet af vår statsförvaltning det kan vara skäl att lägga till grund den utväxt på departementalstyrelsen, som i följd af ärendenas natur har till en viss grad nödvändiggjorts i och med denna kontrollbyrå, hvilken så småningom har måst öfvertaga afgörandet af vissa rent praktiska frågor, och huru vida detta experiment verkligen kan vara fullt tillfyllstgörande för att grundlägga en vidsträcktare användning af departementschefens afgöranderätt i så viktiga frågor, som omfatta de svenska läroverkens angelägenheter, hvilka väl torde vara af någon olika beskaffenhet med bedömandet af vissa kontrollförrättningar och dylikt i afseende å bränvin.

Jag har mig bekant, att i de byråer, som för närvarande finnas upprättade inom Ecklesiastikdepartementet för den högre undervisningen och för folkskoleundervisningen, någon sådan afgöranderätt icke är lemnad åt byråchefen, men väl att statsrådet och chefen för detta departement i vissa fall har afgjort åtskilliga smärre verkställighetsåtgärder, såsom t. ex. utsättande af tid för den skriftliga mogenhets-examen, hänvisandet af profkandidater till läroverken och dylikt; men Kammarens ledamöter kunna lätt inse, att från dessa små ärenden är steget ganska stort till den af Konstitutions-Utskottet antydda verksamheten, hvilken skulle ersätta den nuvarande kretsstyrelsen i åtskilliga rätt viktiga fall.

Vidare säger Utskottet: »Komitén har således uppenbarligen icke hyst den ringaste betänklighet vid att i mellaninstanserna skilja läroverken från kyrkan; och då komitén talar om den tid såsom förgången, då »kyrka och skola stodo i en innerligare förbindelse till hvarandra», torde deraf likasom ock af åtskilliga andra uttalanden kunna slutas, att komitén ej sätter synnerligen högt värde på ett fortsatt samband mellan kyrka och skola». Så starkt färglagdt har komitén dock icke yttrat sig. Tvärt om har komitén med mycket erkännande och mycken aktning yttrat sig om de nuvarande stiftsstyrelserna, men komitén har konstaterat det förhållande, att i följd af omständigheternas makt dessa kretsstyrelser, synnerligast om de ombildas, icke kunna

få samma betydelse och samma uppgift som de fordom haft eller i viss mån för närvarande hafva. Detta är en högst väsentlig skilnad. Men härtill kommer en annan omständighet, som läroverkskomitén naturligtvis aldrig har kunnat beröra men som är behandlad af den talare, som först yttrat sig i ämnet, nemligen departementets befattning med folkskoleärenden, och i afseende på dessa folkskoleärenden synes det verkliga vara något egendomligt, om man nu skulle proklamera den grundsats, att de skulle helt och hållet skiljas från de kyrkliga, då helt nyss båda Kamrarne hafva afslagit en motion om upphäfvandet af kyrkoherdes sjelfskrifvenhet såsom ordförande i skolrådet, och då det äfven af denna motion alldeles bestämdt framgår, att kyrkoherden tänkts skola vara ledamot af skolrådet. Men Utskottet har förmodligen icke kommit att tänka på konsekvenserna af det förslag, som Utskottet har framlagt. Om nemligen undervisningsdepartementet skulle blifva en verklig folkskole-öfverstyrelse med vidsträckt beslutanderätt åt departementschefen, så skulle deraf möjligen kunna följa, att de nuvarande stiftsstyrelsernas befattning med folkskoleärenden skulle anses hafva upphört. Derom har Utskottet dock icke bestämdt yttrat sig, men ett af två torde då inträffa. Antingen skulle folkskoleärenden gå direkt från alla skolråden till departementet, något som knappast synes tillräddigt, eller och skulle den icke anses hafva upphört, utan stiftsstyrelserna skulle fortfarande hafva uppsigt öfver folkskolorna, men tillika ombildas i rent kyrklig riktning med borttagande af lekmanne-elementet. Då skulle följden blifva, att kretsmyndigheterna skulle få ett vida starkare kyrkligt element än förut och fortfarande komma att behandla folkskolans angelägenheter, under det att det högsta afgörandet af dessa angelägenheter skulle lemnas åt ett departement, som stode alldeles fritt från de kyrkliga myndigheterna. Detta är förmodligen en konsekvens, som Utskottet icke kommit att fästa sig vid, men som ligger i öppen dag för hvar och en, som känner frågans nuvarande ställning. Enligt hvad nu är anfördt, finnes således icke i läroverkskomiténs betänkande något bestämdt stöd för den uppfattningen, att departementet såsom sådant skulle vara den lämpligaste öfverstyrelse för läroverken.

Vidare har läroverkskomitén, såsom jag nämnt, icke alls vidrört folkskolefrågan i annan mån, än att den antydningssvis sagt, att den ifrågavarande öfverstyrelsen möjligen skulle komma att omfatta äfven folkskolorna, men i vidsträcktare mån har komitén naturligtvis hvarken haft rätt eller pligt att yttra sig om denna fråga.

Om det nu föreslagna undervisningsdepartementet skulle vara en räddning från den fara, som motionären så bjert har framhållit, nemligen att de svenska läroverken skulle få till styresman en oansvarig »pascha», och om denna fara verkligen skulle föranleda nödvändigheten af ett särskildt undervisningsdepartement, då torde äfven deremot med skäl kunna ställas den farhåga, som man kan hysa för att en byråchef, stäld i närmaste beroende af sin förman, departementschefen, skulle komma att utöfva ett ännu mera oansvarigt afgörande på ärendena än denne öfverdirektör, som alltid egde att till protokollet höra sina kamraters inom styrelsen mening och som hade öfver sig departementschefens och Kongl. Maj:ts slutliga afgörande, något som icke

*Förslag om
ändring af 6 §
Regerings-
formen.
(Forts.)*

Förslag om
ändring af 6 §
Regerings-
formen.
(Forts.)

skulle förekomma med de i byrån beredda ärendena, hvilka efter byrå-
chefens föredragning skulle omedelbart afgöras af Kongl. Maj:t i Stats-
rådet.

Förslaget synes således, om man bedömer det ur synpunkten af
den svenska administrationen i allmänhet, kunna lemna rum för den
verkligen ganska beaktansvärda farhågan, att Kongl. Maj:t derigenom
skulle ställas för nära de närmast afgörande myndigheterna i stället
för att han nu står i sista hand såsom den, till hvilken alla ega att
vända sig, om mellaninstanserna hafva origtigt uppfattat sitt åliggande
eller beslutat på ett sätt, som synes mindre lämpligt. Jag vill emel-
lertid nu icke längre upptaga Kammarens tid. Jag tror, att hvad som
redan är anfördt är tillräckligt för att visa, att förslaget hvarken har
klart fattat målet eller riktigt utredt de medel, som skulle kunna leda
till ett sådant måls uppnående, hvarför jag för min del anhåller om
afslag på Utskottets förslag.

Herr Reutersvärd: Då Utskottets majoritet, som vid det till-
fälle, då denna fråga afgjordes inom Utskottet, bestod af 11 ledamöter
mot 8, har blifvit så skarpt klandrad af den förste ärade talaren, an-
ser jag mig böra yttra några ord i ämnet. Jag tillhörde nemligen
dem, som, utan att förorda förslaget, ansågo det förtjent att komma
under Riksdagens pröfning och såsom alternativ få åtfölja det af Kam-
maren, såsom hvilande till grundlagsenlig behandling, nyss antagna
förslag till ändring af § 6 Regeringsformen. Genom detta medgifvande
vans enhällighet för den af Kongl. Maj:t föreslagna förändringen an-
gående nämnde §, och undvek man på detta sätt de reservationer, som
i annat fall icke uteblifvit.

Inom Utskottet behandlades frågan naturligtvis så, att först före-
kom den Kongl. propositionen, hvilken, såsom herrarne veta, föreslår
förändringar både i 6 och 7 §§ Regeringsformen; efter en kortare
överläggning blef man ense om, att den Kongl. propositionen icke
kunde i sin helhet antagas, hvarför den ock måste i sin helhet afslås. Då
upptogs Kongl. Maj:ts förslag angående ändring af 6 § Regeringsformen af
en af Utskottets ledamöter såsom eget förslag. Jag tillika med öfriga
ledamöter i Konstitutions-Utskottet från Första Kamraren instämde
då med denne motionär i godkännande af denna §, sådan den af Kongl.
Maj:t blifvit formulerad. Men när frågan sedan tog den vändning, att
ledamöterna från den motsatta sidan förklarade, att hellre får hela
denna sak falla än vi medgifva uteslutandet af detta alternativ, hvil-
ket åtminstone bör komma under Riksdagens pröfning, då ansåg jag,
som önskade vinna sjelfva saken, att det icke var olämpligt att göra
ett sådant medgifvande, och jag får här förklara — såsom jag redan
gjorde det i Utskottet — att lika litet som jag kommer att med min
röst biträda det nu föreliggande alternativet, i händelse jag lefver och
får vara med när det skall definitivt afgöras af Riksdagen, lika nyttigt
ansåg jag det vara att man gick motståndarnes önskan till mötes, så
att det ifrågavarande alternativet kunde blifva föremål för Kamrarnes
överläggning. Jag har velat lemna denna förklaring till bemötande
af det skarpa klander, som här rigtats mot Utskottets betänkande, i
hvars slutliga behandling jag icke deltagit. Jag bör tillägga, att i Herr

Hedins framställda motion icke kan ligga någon våda för statskyrkan, enär Konungen sjelf eger utse sina rådgifvare, och man kan icke gerna antaga, att han till justitieminister skulle välja en person, som vore fiendtligt stämd mot vår statskyrka. För min del tror jag, att sjelfva benämningen på departementet betyder föga eller intet i detta afseende. Jag säger detta icke till försvar för motionen i sin helhet utan för att visa, att det icke är så fullkomligt omöjligt att man skulle kunna tänka sig att, då en del departementschefer äro öfverhopade af göromål af den mest olikartade beskaffenhet, en sådan fördelning af ärendena, som här blifvit föreslagen, skulle kunna ske utan att medföra den ringaste fara hvarken för staten eller för kyrkan.

Jag har emellertid intet yrkande att göra.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, på nu föredragna utlåtande icke under öfverläggningen framstälts annat yrkande än om afslag å Utskottets hemställan.

Härefter gjordes propositioner, först på bifall till Utskottets hemställan och sedan på afslag derå; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs å nyo Konstitutions-Utskottets den 4 och 8 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 8, i anledning af väckt motion angående förändring af åtskilliga §§ i Riksdagsordningen, beträffande valrätt och valbarhet vid riksdagsmannaval.

*Förslag till
ändrade be-
stämmelser om
valrätt och
valbarhet vid
riksdags-
mannaval.*

Friherre Klinckowström: De skäl, Konstitutions-Utskottet här anfört för att afstyrka min, efter min mening, ganska behjertansvärda motion, är af den beskaffenhet, att jag icke helt och hållet kan lemna dem utan svar.

Utskottet säger (pag. 6): »Såsom man finner, afser motionen ingenting mindre än en fullständig omhvälfning af vårt representationsätt». Jag vet icke hvar Konstitutions-Utskottet tagit denna min mening från, ty jag har verkligen icke hyst någon sådan afsigt, det kan jag försäkra. Jag har med min motion afsett en förändring i valrätten och valbarheten, men att en sådan förändring af våra grundlagar icke kan leda till en *fullständig omhvälfning* af vårt representationssätt, hoppas jag att hvar och en, som egnat någon uppmärksamhet åt frågan, lätt kan inse. När nu detta icke varit min mening, så förfaller äfven hvad Utskottet sedan säger, nemligen att »en sådan (omhvälfning) är efter Utskottets öfvertygelse lika litet af omständigheterna påkallad, som den skulle kunna påräkna något stöd i den allmänna meningen». Men om det således endast är fråga om en förändring i den bestående valrätten och valbarheten, måtte Konstitutions-Utskottet vara bra litet hemmastadt med den allmänna meningen i landet, om Utskottet på allvar kan påstå, att icke önskan om en sådan förändring der är ganska allmän. Jag har aldrig kunnat smickra mig med att min motion skulle vinna något bifall i Konstitutions-Utskottet

Förslag till
ändrade be-
stämmelser om
valrätt och
valbarhet vid
riksdags-
mannaval.
(Forts.)

på det sätt som detta Utskott nu är sammansatt; men hvad jag haft rätt att fordra och hvad som enligt min åsigt öfverensstämmer med grundlagens föreskrift är, att Konstitutions-Utskottet verkligen skulle hafva behandlat min motion med afseende på de anmärkingar den innehåller mot åtskilliga förhållanden rörande valrätt och valbarhet enligt de nu gällande grunderna. Dessa anmärkingar äro verkligen, synes det mig, af den allvarliga beskaffenhet, att antingen skulle Utskottet hafva underkänt desamma och då gifvit skäl för en sådan mening eller också gillat desamma antingen delvis eller i sin helhet och då sökt någon utväg med den rätt Konstitutions-Utskottet såsom bekant eger att föreslå förändringar i grundlagen.

Såsom nu är fallet, befarar jag att Utskottet tvärt om har genom sin uraktlåtenhet att jäfva mina anmärkingar låtit dem, som sysselsätta sig med hit hörande frågor, tro att Utskottet icke har *kunnat* jäfva desamma. Och om Utskottet icke har kunnat gilla dem, men *kan* bestrida dem, synes det mig att det för sjelfva sakens skull hade varit bättre, att Utskottet sagt i hvad afseende jag har orätt, ty anmärkningarna äro verkligen för allvarsamma för att helt och hållet lemnas obesvarade.

Såsom frågan nu står, har jag naturligtvis intet yrkande att göra, men då denna fråga har en stor allmän vikt och är en framtidsfråga, som på ett eller annat sätt *måste* lösas, har jag, då min riksdagstid snart är utlupen, icke velat lemna det offentliga lifvet, innan jag framställt min mening i denna så viktiga fråga.

Herr Hallenborg: Hvad först beträffar den anmärkning, som af motionären blifvit gjord derom, att Utskottet icke skulle hafva fullgjort sin pligt enligt Riksdagsordningens föreskrift, ber jag få fästa uppmärksamheten derpå, att grundlagen blott föreskrifver att Utskottet skall afgifva utlåtande öfver de till Utskottet hänvisade grundlagsfrågor, och då Utskottet här afgifvit det utlåtande, att Friherre Klinkowströms motion icke kan af Utskottet tillstyrkas, så har Utskottet dermed fullgjort sin skyldighet. Men att inlåta sig i någon vidlyftig bevisning om det olämpliga i det gjorda förslaget har Utskottet ansett så mycket mindre behöfligt, som jag tror att hvar och en, som gör sig mödan att läsa igenom denna motion, genast skall finna, att den är hvad man kallar ett dödfödt foster, och att det förslag, som af motionären blifvit väckt, icke är af beskaffenhet att kunna åstadkomma hvad motionären åsyftat, nemligen att genom upphäfvande af det bestående tillskapa något nytt och bättre. Först ber jag då få anmärka, att då Utskottet sagt, att förslaget skulle medföra en fullständig omhvälfning af vårt representationssätt, anser jag detta uttryck vara fullkomligt befogadt, ty då man vill ställa hela valrätten och valbarheten på en helt annan grundval, så att Första Kammaren skulle väljas efter en helt annan grund och komma att bestå af helt andra ledamöter än nu, vågar jag påstå, att detta skulle vara en fullständig omhvälfning af det bestående, och det så mycket hellre, som motionären sjelf förklarar att vi en längre tid dansat omkring den gyllene kalven, men att det är tid att denna Mammons dyrkan nu upphör. Om således penningen icke längre skulle vara det bestämmande i detta afseende,

måtte väl deri kunna sägas ligga en fullständig omhvälfning af det bestående.

Hvad nu sjelfva förslaget beträffar, föreslår motionären först, för att åstadkomma att Första Kammaren icke skall väljas på samma sätt som förut och för att laga så, att åtskilliga personer, som förut varit uteslutne, skola kunna komma in i Kammaren, följande qualificationer för valbarhet till Första Kammaren: »Till ledamöter i Första Kammaren kunna endast väljas män, som uppnått trettiofem års ålder», så vida de valberättigade äro och »*antingen tagit godkänd mogenhets-examen för inträde vid universitet eller ock annan dermed jemförlig offentlig examen.*»

Till att börja med är det ju ganska svårt att afgöra hvad som menas med »*annan dermed jemförlig offentlig examen*», och huru stort värde jag för öfrigt än sätter på godkänd mogenhetsexamen, tror jag dock att det finnes många andra sätt, på hvilka personer kunna skaffa sig till och med större bildning än den, som fordras för att kunna aflägga maturitetsexamen, och att således många andra personer än de, som aflagt nämnda examen, kunna vara väl kvalificerade att sitta i Första Kammaren.

Såsom vilkor för att komma in i Första Kammaren föreslår motionären vidare följande alternativ:

»*seller innehafva eller minst ett år innehaft förtroendeuppdrag såsom kommunal- eller stadsfullmäktig, eller såsom ordförande i kommunalstämma eller ledamot i kommunalnämnd*»;

»*seller äro eller hafva varit ledamöter i bevillningsberedning, eller i taxerings- eller pröfningskomité*»;

»*seller minst ett år hafva varit ledamöter af häradsstings nämnd*».

Ja, skall nu detta vara ett bevis på att man åtnjuter stort förtroende inom sin kommun, ber jag få nämna, att på flera ställen betraktas dessa uppdrag såsom onerösa, och dertill väljas icke de personer, som åtnjuta det största förtroendet, utan de, som vilja åtaga sig ett sådant onus, och dessa befattningar pläga därför ofta cirkulera på kommunens medlemmar. — Vidare föreslår motionären följande qualificationer:

»*seller, under minst ett år, hafva varit lärare vid offentligt läroverk*»;

»*seller deltagit i fälttåg, eller fältslag, eller blifvit sårad i strid mot rikets fiender och därför emottagit offentligt erkännande eller belöning.*»

Huru högt jag än aktar tapperheten, får jag dock säga, att jag icke anser det vara tillräcklig qualification för valbarhet till Första Kammaren att man deltagit i fälttåg eller fältslag eller blifvit sårad i strid mot rikets fiender.

Vidare föreslås följande bestämmelse: »kommer riksdagsman, efter det han vald blifvit, i den ställning, att han ej längre skulle varit valbar till ledamot i Kammaren, frånträder han sin befattning. Vederbörlig, tjenlig och noggran kontroll häräfver uppdrages åt herrar fullmäktige i Riksgäldskontoret att utfva.»

Jag får tillstå, att det är ett ganska svårt uppdrag att lemna åt fullmäktige i Riksgäldskontoret att tillse, huru vida en riksdagsman kommer i den ställning, att han ej längre skulle vara valbar till leda-

*Förslag till
ändrade be-
stämmelser om
valrätt och
valbarhet vid
riksdags-
mannaval.
(Forts.)*

*Förslag till
ändrade be-
stämmelser om
valrätt och
valbarhet vid
riksdags-
mannaval.
(Forts.)*

mot i Kammaren, men å andra sidan ligger det något tröstande deri, att han icke gerna kan förlora någon af dessa kvalifikationer, ty när han tagit mogenhetsexamen, innehaft förtroendeuppdrag, varit lärare vid offentligt läroverk, deltagit i fälttåg eller fältslag eller blifvit sårad i strid mot rikets fiender, så vet jag icke huru han kan upphöra att hafva någon af dessa kvalifikationer. För öfrigt föreställer jag mig, att det borde vara lika angeläget att ledamöterna af Andra Kammaren lika väl som ledamöterna af Första Kammaren underkastades en sådan kontroll, men derom nämner motionären ingenting.

I § 14 talas om valrätten. Der säges: »Valrätt tillkommer, inom den kommun der han bosatt är, en hvar infödd svensk man af fyllda tjugufem års ålder, som erlagt skatt, under senast förflutna uppboordsår, till stat och kommun; som ej genom lagakraftvunnen dom, blifvit ådömd urbota straff; som eger och städse egt medborgerligt förtroende och rätt att föra andras talan.»

Genom detta sista stadgande utesluter han hela presteståndet från deltagande i representationen; ty i kyrkolagen liksom i allmänna lagen stadgas, att prester ej få föra andras talan annat än när frågan rör prestgårdar eller andra förhållanden, som närmare röra dem sjelfve. Om Friherre Klinckowströms förslag bifalles, kommer således aldrig någon prest mera in i representationen. Vidare skulle valrätt icke tillkomma någon annan än den, »som fullgjort allmän värnpligt i fredstid eller ock derifrån lagligen befriad blifvit».

Således utesluter motionären der hela den manliga befolkningen på ön Gotland ända till fyllda 50 år, ty, såsom vi veta, gäller en särskild värnpligtslag för Gotland, och ända till dess de fullgjort sin värnpligt, det vill säga till fyllda 50 år, skulle de icke få deltaga i representationen, och således skulle godtländingarne få nöja sig med att sitta hemma på sin ö under hela sin bästa mannaålder och taga reda på hvad som här passerar. Jag tycker dock att det är bra hårdt att på detta sätt utesluta den manliga befolkningen på en hel ö från deltagande i representationen ända till fyllda 50 år. Slutligen skulle ingen annan få utöfva valrätt än den, »som tillhör kristet religions-samfund».

Kammaren torde påminna sig de strider, som här förts för judarnes emancipation, och huru den saken slutligen blifvit afgjord på det sätt, att de äfven få deltaga i representationen. De skulle emellertid enligt detta förslag utestängas från denna rätt, men jag kan icke se att det finnes något skäl att vidtaga en sådan förändring och utesluta dem, då de mosaiske trosbekännare, som suttit i representationen, ådagalagt alla de goda egenskaper, man har rätt att fordra af en representant.

Sedan bestämmer motionären hvilka som icke skulle få utöfva valrätt Valrätt skulle då icke tillkomma »den som sinnessvag, blind, döf eller stum är». För de sinnessvage vill jag icke föra talan, men väl för de blinde, ty jag tycker att det är allt för orättvist att en person, som är så hårdt pröfvad, att han ej eger synens gåfva, därför skall vara utesluten från valrätt till representationen, helst som det är en känd sak, att de blinde ofta hafva en stor förmåga att rigta sina tankar på allvarliga ting.

Hvad alltså de blinda beträffar, ber jag att få återkalla i minnet, hvad vi alla förmodligen hafva läst om Tiresias, den blinde siaren. Stora skaror strömmade till honom för att få råd. Jag tror, att det skulle vara rätt godt att hafva en Tiresias i denna Kammare. I England var för icke länge sedan befattningen såsom generalpostdirektör uppdragen åt den blinde parlamentsledamoten Fawcett och kunde man der finna sig väl af att en blind innehade en sådan befattning i statens tjenst och tillika en plats i parlamentet, lär man säkerligen äfven här kunna vara belåten med en representant, äfven om han saknar synförmågan.

Motionären föreslår vidare, att den, som är döf, icke skall få väljas till riksdagsman i Första Kammaren. Det kan dock vid många tillfällen vara en stor fördel för en representant att vara döf. Han slipper då höra på en mängd obehagliga saker. Han kan läsa betänkanterna och votera i rätt tid samt på det sättet, oaktadt sin döfhet, vara en ganska nyttig representant. För öfrigt vill jag, utan att åberopa några namn, erinra, att i vårt land finnes en vetenskapsman, som vunnit stor ryktbarhet och åtnjuter stort anseende, men hvilken är döf. Han skulle då uteslutas från rätten att väljas till riksdagsman. Men det är icke nog med att de som äro så vanlottade icke få vara representanter, de få, enligt Friherre Klinckowströms förslag, icke ens deltaga i val af representanter. Nog borde de väl ända kunna få lägga sina valsedlar i den der valurnan, som ingen sett, men som vi så ofta höra omtalas.

Hvad derefter angår den stumme, så här man här i Kammaren ofta tillfälle att önska, att en och annan vore litet mindre talför. Diskussionen skulle derigenom betydligt förkortas. En stum person kan dock äfven tillkännagifva sin mening, och jag påminner om, att i vårt land finnes en ganska celeber artist, som är döfstum. Jag är öfvertygad, att han det oaktadt skulle kunna väl kunna sätta sig in i förhållandena och fullgöra ett riksdagsmannaupdrag. Att utstöta en intelligent person, derföre att han har ett lyte, som man kanske nången gång kan afundas honom, det synes mig vara grymt. Den, som tillhör arméns eller flottans stamtrupp och är inkallad till aktiv tjenstgöring, får icke heller väljas eller deltaga i val till riksdagsman, enligt Friherre Klinckowströms förslag. Jag kan icke finna något skäl till ett sådant stadgande. Trupperna måste naturligen i första rummet fullgöra sin tjenst, men om de på samma gång kunna utöfva nu ifrågavarande medborgerliga rättigheter, vore det ju hårdt att förvägra dem detta. Det kan ju t. ex. hända att en stamtrupp är förlagd på ett ställe, der val skall hållas, och att åtskilliga personer af truppen just der äro valberättigade. De skulle då icke få deltaga i valet, blott emedan de äro inkallade till aktiv tjenstgöring. De, som mest komme att lida derpå, vore naturligen arméns befäl.

Motionären har sålunda från valrätt och valbarhet uteslutit prester, innevånarna på Gotland under deras bästa ålder, de mosaiska trosbekännarna, medlemmarne af armén under aktiv tjenstgöring, men de som i stället fått inträde i representationen, äro icke så framstående att de kunna utgöra ett vederlag för hvad som förlorats.

*Förslag till
ändrade be-
stämmelser om
valrätt och
valbarhet vid
riksdags-
mannaval.
(Forts.)*

*Förslag till
ändrade be-
stämmelser om
valrätt och
valbarhet vid
riksdags-
mannaval.
(Forts.)*

Då motionären föreslagit nya bestämmelser för utseende af ledamöterna i Riksdagens båda Kamrar, har han härvid icke gjort någon karaktersskilnad emellan Kamrarne. Han säger visserligen, att Första Kammarens ledamöter skola, såsom förut, väljas på 9 år och öfver hela riket, vara 35 år gamla samt kunna afsäga sig uppdraget, men i sjelfva verket komma de ändå att tillhöra alldeles samma kategori som ledamöterna i Andra Kammaren, ty de skola icke, såsom nu är fallet, väljas af landstingen, utan de skola väljas inom särskilda valkretsar af valmän, hvilka dertill utses af och bland dem, som äro valberättigade att utse ledamöter till Andra Kammaren, eller, såsom Friherre Klinckowström med ett nytt namn kallar dem, »urväljarne». Dessa skola utse elektor, eller så kallade välmän inom samma krets och kategori, hvilka valmän åter skola utse Första Kammarens ledamöter. Mellan desse och ledamöterna af Andra Kammaren finnes visserligen en skilnad i ålder, men de båda Kamrarne komma dock egentligen att utgöra allenast en Kammare, då inom dem båda komma att finnas personer, tillhörande alldeles samma kategori. Har det varit motionärens mening att införa enkammersystemet, om också maskeradt, har det lyckats honom. Då det heter att Riksdagen skall bestå af tva Kamrar och att hvardera Kammaren skall hafva lika behörighet och myndighet är det naturligt, att dessa Kamrar skola innefatta olika element och icke sammansättas på ett sätt, som göra dem fullkomligt homogena. Oaktadt motionären velat komma ifrån det förhatliga deri, att penningen skall vara en värdemätare för politiska rättigheter, har han ändock nödgats förutsätta, att penningen har en betydlig makt. Motionären har nemligen bibehållit stadgandet, att intet arfvode skall bestås ledamöterna af Första Kammaren. Men då alla, som blifva der invalde, skola sjelfve bekosta sitt uppehälle vid riksdagen, så ligger det i sakens natur, att de icke kunna göra det, utan att hafva egna tillgångar, så framt de icke skola väljas inom Stockholm, hvilket jag, huru stor aktning jag än hyser för Stockholm, dock icke tror mig kunna tillråda, helst som jag tror, att de då komme att väljas, icke bland dem, som borde insättas i Första Kammaren, utan bland sådane, som snarare borde hafva sin plats i Andra Kammaren. Det blefve ett stöd för min sats, att bifall till Friherre Klinckowströms förslag helt enkelt skulle hafva till påföljd, att vi här i landet finge enkammersystem.

Jag skulle kunna nämna många andra skäl, men jag tror, att hvad jag nu framställt är tillräckligt för att ådagalägga, att Utskottet icke saknat anledning att säga, att Friherre Klinckowströms förslag afser en fullständig omhvälfning af det bestående. Jag tror derföre, att Kammaren kan hålla Utskottet räkning derför, att det icke belastat riksdagstrycket med en allmän utredning af ett förslag, som genast låter upptäcka sina brister, utan helt enkelt afstyrkt detsamma. Jag ber att få tillägga, att, om någonsin det talar godt för en sak, att man icke kan uppsätta något bättre än det vi hafva, så har Friherre Klinckowström genom sitt förslag ådagalagt, att den riksdagsordning, vi nu hafva, är mycket bättre, än många förmena.

Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Öfverläggningen angående förevarande utlåtande förklarades härmed afslutad, och Utskottets deri gjorda hemställan bifölls.

Föredrogos å nyo och biföllos Konstitutions-Utskottets nedannämnda, den 4 och 8 innevarande April bordlagda utlåtanden:

N:o 9, i anledning af väckt motion om ändring i 17 § Riksdagsordningen; och

N:o 10, i anledning af väckt motion om förändrad lydelse af § 72 Regeringsformen och § 71 Riksdagsordningen.

Anmäldes och bordlades Stats-Utskottets nedannämnda utlåtanden:

N:o 27, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående nedläggning i de på viss jord hvilande grundskatter äfvensom inom Riksdagen väckta förslag i dithörande ämnen; samt

N:o 28, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående lindring i rustnings- och roteringsbesvären äfvensom inom Riksdagen väckta förslag i dithörande ämnen.

Kammaren åtskildes kl. 3,10 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.
